

Samvirke

NR. 16, 1967, 15. SEPTEMBER

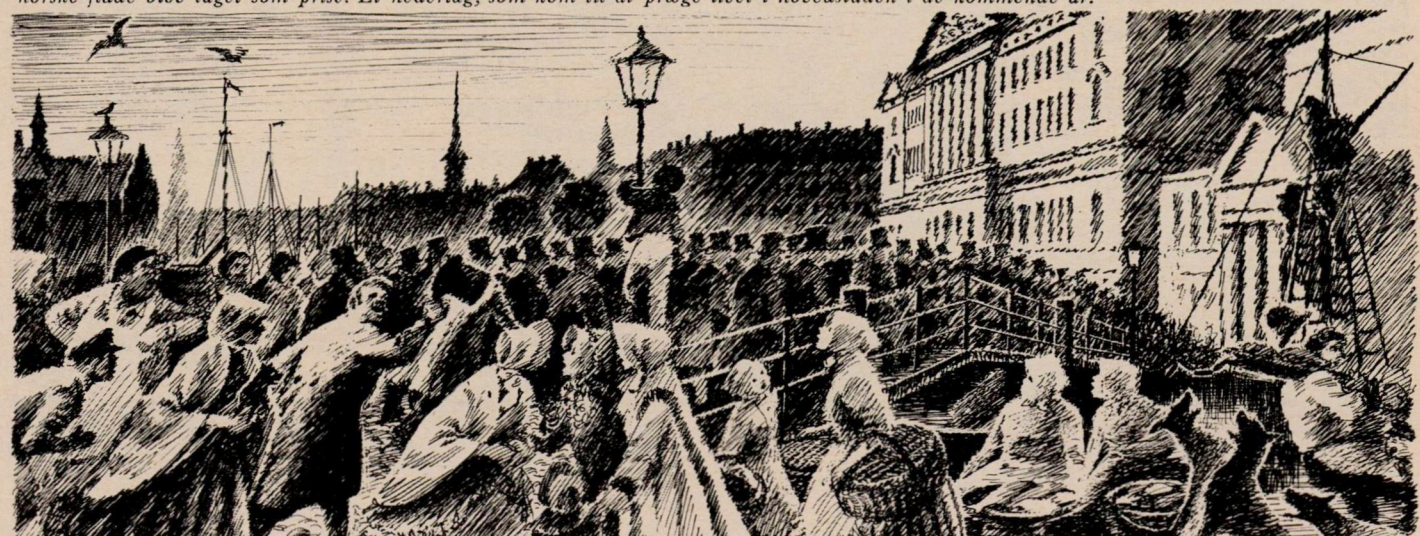
Farve-, spinde- og vævemetoder fra bronzealderen, jernalderen og vikingetiden rekonstrueres i det historisk-arkæologiske forsøgscen-ter i Lejre. Herover arbejdes med stoffarvningen, og der fortælles mere om det interessante forsøg i artiklen, som begynder side 8.

Ved siden af den gamle Holberg masede det nye lys, Johan Herman Wessel, sig ind på det danske Parnas. De to skylder vi megen tak. Holbergs komedier og epistler er stadig levende, og Wessels krasse kommentarer til dagliglivets København står sig også. Hovedstaden var langt om længe blevet „både ånd og materie“.

England var aldrig nogen „naturlig“ fjende, men vi tirrede nok den britiske løve kraftigt med vort forbund med Napoleon. Efter slaget på Rheden i 1801, hvor Nelson satte kikkerten for sit berømte blinde øje, blev hovedstaden igen bombet af englænderne i 1807 og den dansk-norske flåde blev taget som prise. Et nederlag, som kom til at præge livet i hovedstaden i de kommende år.

Den 21. marts 1848 gik et folketog gennem byen. Artiers snak om enevældens afskaffelse var ved at blive afløst af reelle muligheder for et virkeligt folkestyre. Med Københavns borgerrepræsentation i spidsen togede 10.000 høje hatte mod statsrådet på Christiansborg. Den danske revolution var fuldbyrdet – på fredelig vis, som det passer sig.

Over hjul og stejle til guldaldertid og folkestyre...

LUDVIG HOLBERG lyste klart på det danske Parnas, som det tog sig ud omkring 1750. Efter Frederik V's tronbestigelse i 1746 havde han takket majestæten for hans „livsalige regimente“, og det skal nok have været rigtigt. Ihvertfald var København i disse år et litterært centrum med baronen som den knarvorne, men vågne topfigur, Ewald som den skære poesi's tolker og Wessel som den fremfusende, unge provo. Borgerskabet hyggede sig med litteraterne og politiserede i al fredsommelighed.

Rystelserne udefra – de evindelige europæiske krige – gav kun mere kolorit. Det var de store handelskompagniers tid og byen var så småt ved at sprænge rammerne – de grønne volde, som spærrede for udsyn og fremdrift. Struense-epoken var en episode, spændende nok med hemmelig, kongelig elskov og tragiske henrettelser, men selv skaffet på Øster Fælled med forbrydernes parterede legemer på hjul og stejle endte som simpel folkeforlystelse.

Det var oplysningstid i Danmark, selvom den liberale skribent, P. A. Heiberg måtte gå i landflygtighed for sin overbevisning. Stavnshåndet ophævedes i 1788, hvilket først og fremmest var statsmanden Christian Ditlev Reventlows ære. Han fortjente sin frihedsstøtte ved Vesterport. Og ved det 19. århundredes begyndelse gik københavnernes – og det hele Danmark – ind i romantikkens tidsalder med navne som Oehlenschläger, Baggesen, Steffens, mens brødrene Ørsted gjorde universitetet på Frue Plads til midtpunkt for en videnskabelig udvikling, der stod gny om. Ufredsårene 1801–1807 blev optakten til statsbankerotten i 1813, men samme år kastede en københavnsk blikkenslager i bogstavelig forstand lys over landet ved at tænde det første gasblus i Danmark. Den omstændighed, at gasbluset skabte så stor panik, at politiet forbød eksperimentet, kunne ikke bremse udviklingen. Der var lys forude. Den franske revolutions dønninger nåede landet og hovedstaden, grundloven blev til i treårskrigen første år, 1848, og trods al modgang og alle anslag er det den grundlov, vi bygger på i dag. København har gennemlevet 800 år på godt og ondt. Dagens København lover godt. Der er stadig krudt i den gamle knark. Tak, Absalon! lol.

Hermed slutter billedserien om København gennem 800 år. Med tegninger af Henry Thelander har seriens enkelte afsnit været trykt i Samvirke nr. 10, 11, 12, 13, 14, 15 og 16/1967.

Boller i "indisk" karry!

Til 4 personer skal De bruge:

3/4 kg flæskelars, 6 dl kogende vand, 1 blok MAGGI EKSTRA KØDKRAFT, 1 stort løg, 40 gr smør eller margarine, 1 strøget spskf. karry, 1 fed knust hvidløg, 50 gr mel.

Farsen formes til boller, som koges ved svag varme i 6 dl vand tilsat 1 blok MAGGI EKSTRA KØDKRAFT. Herefter tages bollerne op af suppen og lægges i et serveringsfad. Sovsen tilberedes sådan: Løget hakkes og svitses i fedtstoffet. Karry og hvidløg tilsættes - lidt efter røres melet i og der spædes med den varme suppe. Sovsen småkoger i 5-6 minutter, før den hældes over bollerne. Løse ris: Husk altid 1 blok MAGGI EKSTRA KØDKRAFT i kogevandet til de løse ris - så bli'r risene ekstra velsmagende!

mere saft og kraft med

MAGGI ekstra kødkraft

- når De laver gullasch:
Rør en MAGGI EKSTRA KØDKRAFT i sovsen til gullasch'en - så bli'r den ekstra saftig, kraftig - og velsmagende.

- når De koger spaghetti:
Kom en MAGGI EKSTRA KØDKRAFT i kogevandet og server en spaghetti ligeså spændende, som den man får i Italien!

- når De skal have røde polser:
Kom en MAGGI EKSTRA KØDKRAFT i kogevandet - så bli'r polserne sprøde og lækre, som dem man får fra polsevognen!

SEJR FOR KONTANT-KØBET

KONTANTKØB er kommet på mode, både hos købmænd og brugsforeninger. Allerede i en årrække har selvbetjening og storbutiksdrift fremmet tendensen bort fra kreditten. Det gik langsomt, men den rigtige vej – især i byerne.

Nu har momsen inden for en forbløffende kort periode sat yderligere fart i denne udvikling – fortrinsvis på landet. I løbet af de sidste tre måneder inden momsen gik mere end 200 brugsforeninger over til kontant betaling – og det vides, at talrige landkøbmænd fulgte trop, selvom der ikke findes konkrete opgørelser over deres antal.

Momsen gjorde de udestående fordringer til endnu dyrere penge, end de var i forvejen, fordi momsen var effektivt fra selvsamme øjeblik varen blev rakt over disken. Kredit på varen blev altså også kredit på momsen.

I løbet af de tre nævnte måneder blev det samlede procenttal for kontant-medlemmer i brugserne forøget til 90. De sidste 10 pct. repræsenteres af ca. 900 brugser, forholdsvis små foreninger med et beskedent medlemstal (hvoraf forøvrigt adskillige er kontantbetalere).

Blandt kontant-foreningerne findes derimod HB, som alene tegner sig for halvdelen af det samlede medlemstal.

I lang tid holdt brugsforeningerne fast på kreditten af frygt for et fald i omsætningen, og man turde i hvert fald ikke sløjfe den, så længe landkøbmændene fremturede i den gamle uvane. Disse betænkeligheder gælder ikke mere, eftersom erfaringerne i de brugsforeninger, som var modige nok til at indføre kontant, viser, at de ikke blev ramt af den forventede omsætningsnedgang. Ingen steder, hvor kontant-princippet en gang er indført, har man ønsket at vende tilbage til den gamle slendrian. For alle parter: medlemmer, butikfolk og selve foreningen har kontantreglen været en fordel.

Medlemmerne har erkendt, at den kontante betaling sparer dem for en masse ulejlighed. Den giver dem bedre overblik over deres privatøkonomi, fordi de hindres i at købe over evne, de opnår bedre butiksservice, når de penge, som tidligere brugtes til finansiering af kreditten, nu kan anvendes til moderniseringer, udvidelser etc. Og endelig ophæver kredittens ophør den hidtil eksisterende forskelsbehandling af medlemmerne. Det var en helt bag-

vendt konsekvens, at kontant-medlemmerne i form af højere varepriser eller mindre dividende måtte betale omkostningerne ved andre medlemmers kredit-fordele.

For butiksfolkene er kontantprincippet en uhyre lettelse, uadskillelig fra den forenkling af salgsarbejdet, som er nutidens løsen. Et besværligt bogholderi, kontrol med betalingen, udsendelse af rykkerbreve etc. er alt sammen bremser på bestræbelserne for at sikre varestrømmen en hurtig og omkostningsbesparende gennemvandring af butik og lagre. Kredit giver ikke alene rentetab, men også omkostningsbyrder. Den er en plage for enhver uddeler, som hellere vil være midtpunktet i et progressivt salgsarbejde end kontrollør af udestående fordringer.

For brugsforeningerne i deres egenkab af driftsherrer er fordelene ved kontant uden for al diskussion. Så sent som i 1965 udgjorde de udestående fordringer i brugsforeningerne 127 mill. kr. Man behøver ikke stor fantasi til at forestille sig, hvad de penge bedre kunne være brugt til i den interne butiksforsyning i form af ombygninger, moderniseringer etc. eller blot til styrkelse af likviditeten. Hvortil kommer, at kreditsystemets bortfald vil betyde en rentebesparelse, som med det gældende renteniveau beløber sig til 10 %.

Kredit på forbrugsvarer er der overhovedet ingen begrundelse for. Varer, der medgår i det daglige forbrug, bør også betales straks.

Noget andet er de varige forbrugsgoder. Det er ganske naturligt, at betalingen af disse bør kunne afvikles over en periode, der står i passende forhold til deres funktionstid.

Det gælder i brugsforeningerne såvel som i den private handel. Men på dette punkt er det nok så meget forbrugerne, der skal holde kreditbetingelserne under observation. I brugsforeningerne er det ligetil. Her er kontantpris og rentetilæg for de forskellige betalingsperioder nøje præciseret og afstemt efter hinanden.

Men til trods for den nylig iværksatte skærpelse af afbetalingsloven, findes der stadig forretninger, der tjener mere på afbetalingshandelens finansiering end på selve varen efter dens kostpris.

Derfor må kritikken stadig holdes vågen.

FLERE VEJE TIL SAMME MÅL

FLERE forskellige fremgangsmåder kan anvendes, når man indenfor en gren af andelsbevægelsen tilstræber at forene samtlige lokal-, regional- og hovedforeninger i en altomfattende national organisation.

Man kan „springe ud i det“ under udfoldelse af en vældig koncentreret kraftanstrengelse, som den tyske brugsforeningsbevægelse nylig har gjort det ved at samordne alle bevægelsens led, d.v.s. produktion, engrosvirksomhed og de enkelte brugsforeninger i et centralforbund, som får vidtgående myndighed til at planlægge og praktisere fælles retningslinier for alle enkelte dele af den nationale sammenslutning.

Eller man kan gå den vej, som blev anvist i strukturbetænkningen om „Vejen til Danmarks Brugsforening“, at man deler sammenslutningsprocessen i brugsforeningsbevægelsen op i tre etaper, den såkaldte tre-trins-raket: Først dannelsen af den frivillige kæde, sideordnet med Brugsforeningen HB, dernæst etableringen af en detailsalgsafdeling i FDB (stadig sideordnet HB og de fortsat bestående selvstændige brugsforeninger) og til sidst den endelige sammenslutning mellem FDB, HB og alle øvrige detailorganer til den nationale endhedsorganisation Danmarks Brugsforening.

Både først- og sidstnævnte løsning forudsætter imidlertid landsdækkende beslutninger, iværksat som definitive strukturomlægninger, fuldført samtidigt og ensartet over hele landet.

Man kan imidlertid tænke sig en helt anden metode efter forbillede fra den kendte mosaikleg, der går ud på at samle enkelte brudstykker, så de til sidst danner det færdige mønster. Med andre ord forene de enkelte dele af landet, efterhånden som de „helhedsmodnes“, under et af alle parter valgt centralt styre, i stedet for med et slag at gennemføre en helhedsløsning ved en koncentreret landsomfattende aktion.

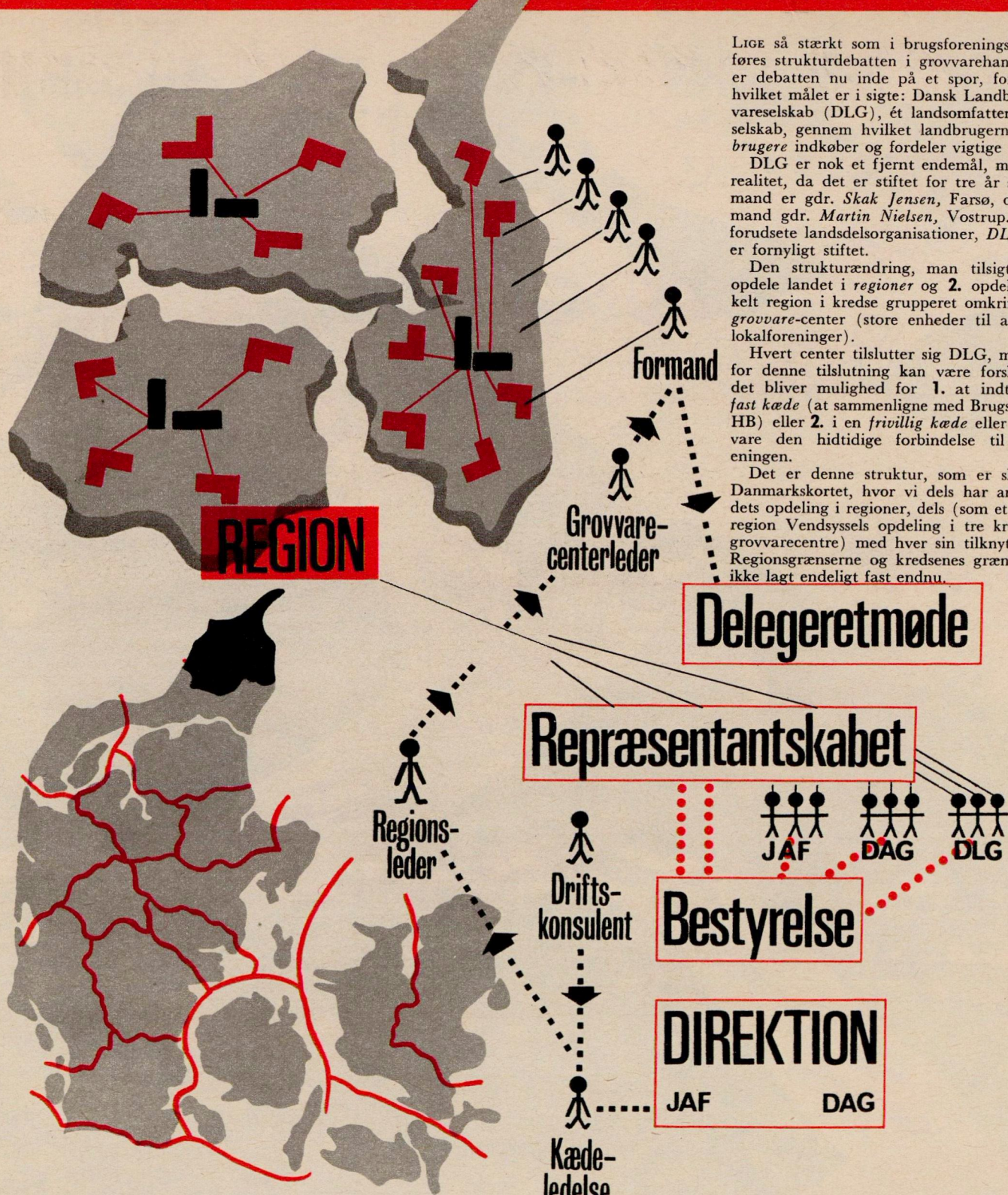
Noget i den retning er det, at landets andels-grovvarelskaber har lagt op til i den plan, som skitseres på hosstående side i en stærkt forenklet skikkelse, der gør den let at forstå.

Hidtil har andelsgrovvare-handelen i Danmark været præget af en temmelig kompliceret struktur. Foruden talrige selvstændige lokalforeninger og grovvarecentre på lokal basis findes der fire landsdelsforeninger for indkøb af foderstoffer og en hovedforening for produktion og indkøb af gødning (DAG) – indbyrdes meget uensartet organiseret.

En på dato gennemført sammenslutning af hele dette kompleks forekommer næsten som en utopisk tanke, og derfor vil man smede kæden på den måde, at de enkelte led bliver sammenfattet „stykkevis og delt“, efterhånden som de er tjenlige dertil.

Om denne fremgangsmåde så er mere formålstjenlig end de andre, vil tiden vise, men det vil næppe være nogen skade til, om man indenfor brugsforeningsbevægelsen opstillede flere „modeller“ af tilsvarende art, hvori fortrin og mangler kunne studeres og vurderes, inden de afgørende beslutninger blev truffet.

OMRIDSET AF EN HELHED TONER FREM

LIGE så stærkt som i brugsforeningsbevægelsen føres strukturbatten i grovvarehandelen. Her er debatten nu inde på et spor, for enden af hvilket målet er i sigte: Dansk Landbrugs Grovvareselskab (DLG), ét landsomfattende andels-selskab, gennem hvilket landbrugerne som *forbrugere* indkøber og fordeler vigtige råvarer.

DLG er nok et fjernt endemål, men også en realitet, da det er stiftet for tre år siden. Formand er gdr. *Skak Jensen*, Farsø, og næstformand gdr. *Martin Nielsen*, Vostrup. En af de forudsete landsdelsorganisationer, *DLG Jylland*, er fornyligt stiftet.

Den strukturændring, man tilsigter, vil 1. opdele landet i *regioner* og 2. opdele hver enkelt region i kredse grupperet omkring hver sit *grovvare-center* (store enheder til afløsning af lokalforeninger).

Hvert center tilslutter sig DLG, men formen for denne tilslutning kan være forskellig, idet det bliver mulighed for 1. at indtræde i en *fast kæde* (at sammenligne med Brugsforeningen HB) eller 2. i en *frivillig kæde* eller 3. at bevare den hidtidige forbindelse til hovedforeningen.

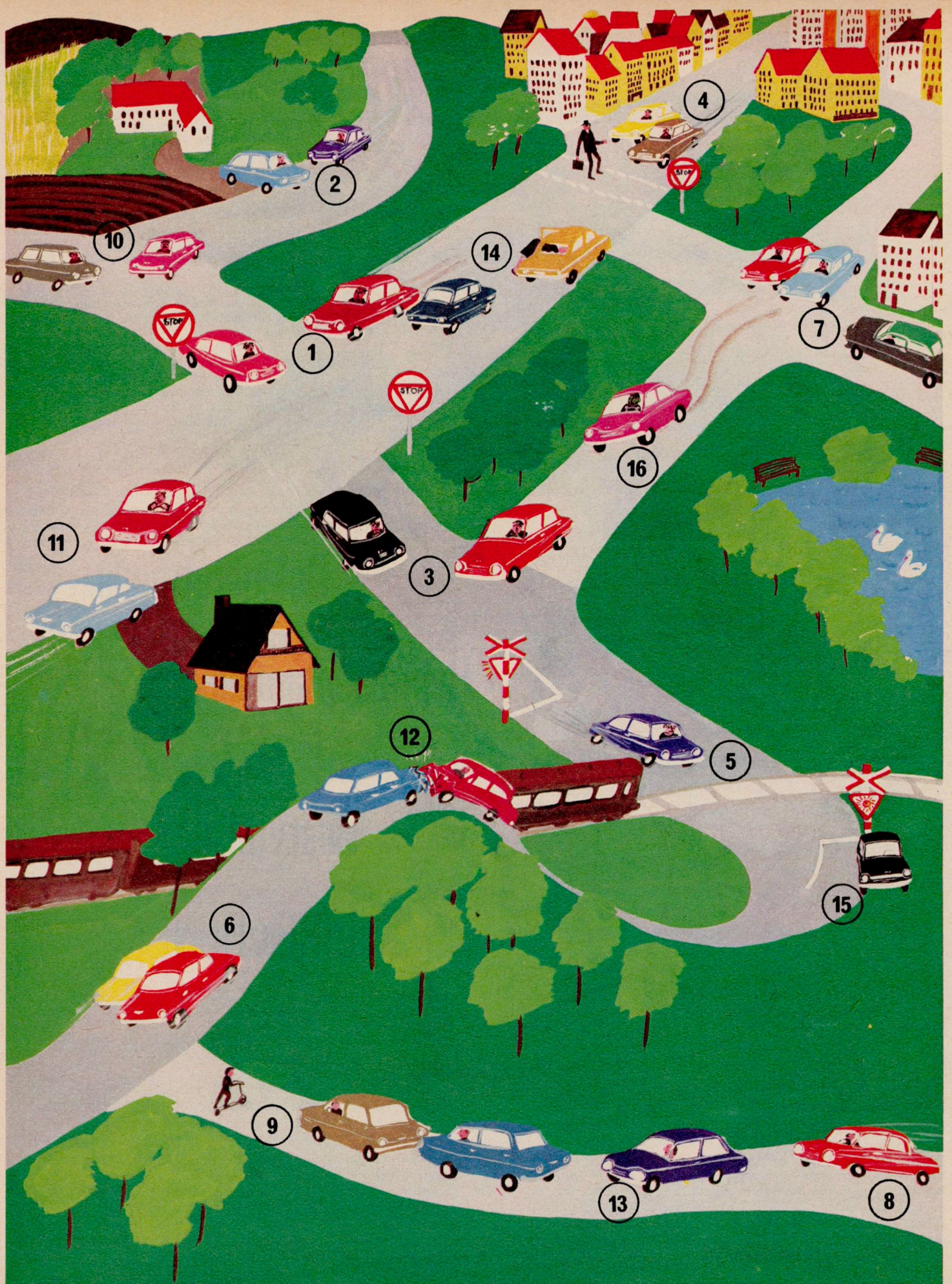
Det er denne struktur, som er skitseret på Danmarkskortet, hvor vi dels har antydnet landets opdeling i regioner, dels (som et eksempel) region Vendsyssels opdeling i tre kredse (eller grovvarecentre) med hver sin tilknytningsform. Regionsgrænserne og kredsenes grænser er dog ikke lagt endeligt fast endnu.

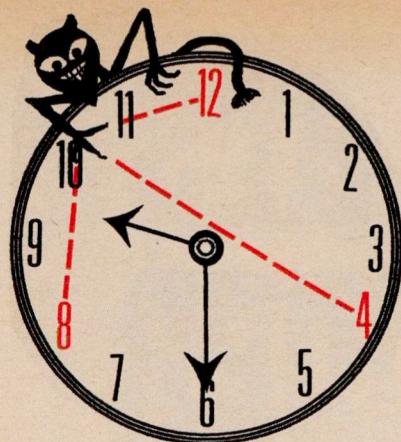
SKEMAETS højre del viser den organisatoriske og forretningsmæssige opbygning af DLG Jylland. Udgangspunktet er forbrugere – på kortets brudstykker angivet som stiliserede gårde. Som forbrugere af grovvarer er de forbundet med et center, der naturligvis godt kan have flere udsalg. For hvert center oprettes en medlemskreds, hvis formand er „født“ medlem af *delegeretmødet*, der er selskabets generalforsamling.

Til delegeretmødet vælger de enkelte kredse desuden delegerede for hver påbegyndt to mill. kr. omsætning.

En *region* er en samling af kredse. Hver region vælger medlemmer til DLGs *repræsentantskab*, ét medlem for hver påbegyndt 50 mill. kr. omsætning. Desuden vælger hovedforeningerne hver tre medlemmer. Repræsentantskabet vælger fem medlemmer til *bestyrelsen*, som det vises i skemaet.

Direktionen for de to hovedforeninger: Jydsk Andels Foderstofferforretning (JAF) og Dansk Andels Gødningsforretning (DAG), leder DLG Jylland. Herunder hører foruden planlægning og indkøb også salgsapparatet, hvis funktion, delt op i kædeledelse, regionsledelse og grovvarecenterleder er indtegnet i skemaet. Driftskonsulenter medvirker til løsning af problemer i kredsene.

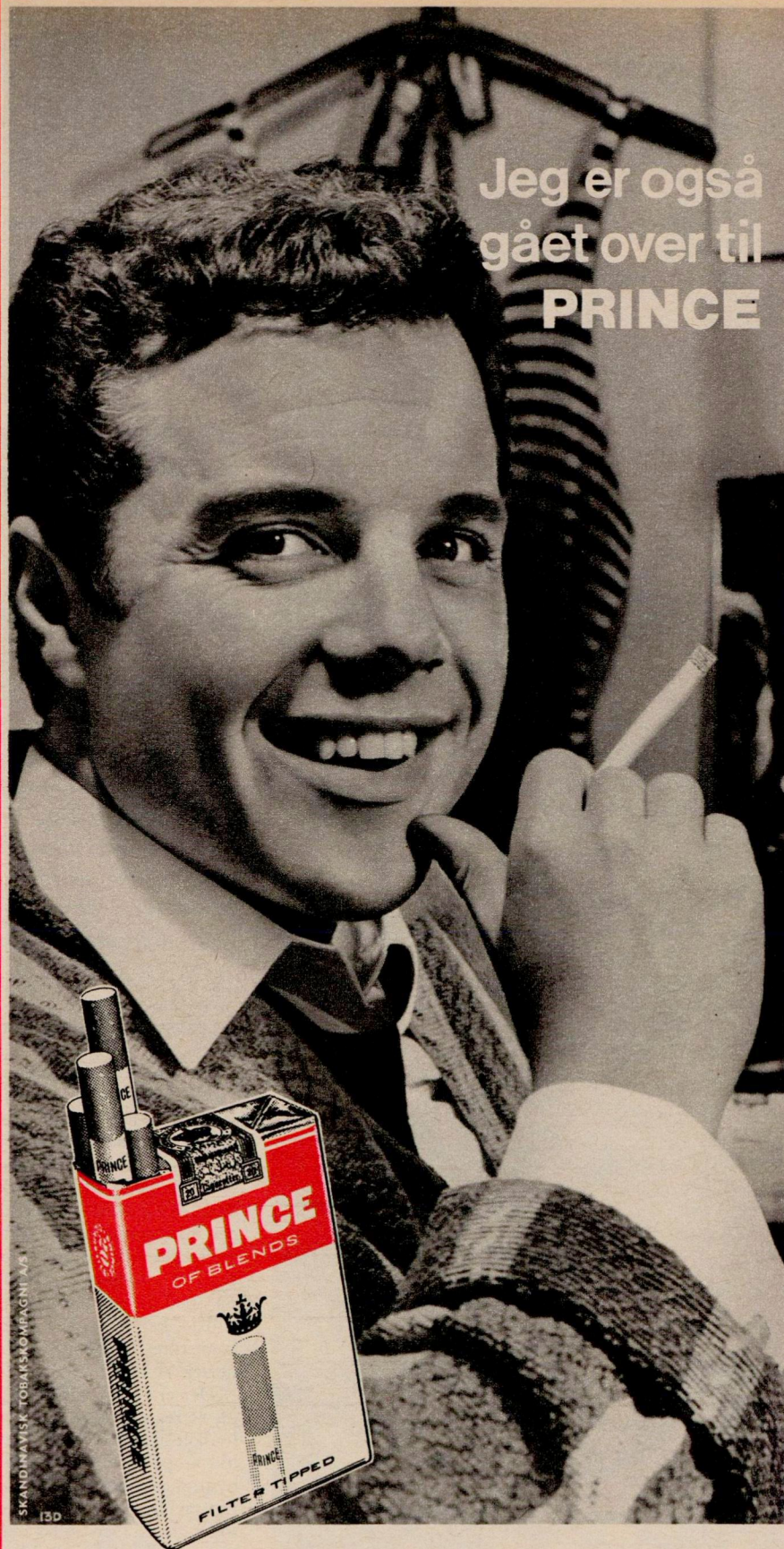
ET TRAFIKOFFER

HVERT tyvende minut døgnet rundt kommer (gennemsnitligt udregnet) ét menneske mere eller mindre alvorligt til skade i trafikken. I helårsregnskabet blev det sidste år til mere end 26.000 mennesker. Trafikken kræver døgnet rundt alvorlige ofre: tre dødsofre hvert døgn, i 1966 ialt 1017 mennesker.

Sidste år var ialt 11.359 biler impliceret i ulykker. De forskellige former for ulykkesituationer gøres der rede for i tegningen til venstre. Tallene i tegningen henviser til nedenstående specifikation af de forskellige kategorier af ulykkestilfælde. Opgørelsen er for nyligt foretaget af Danmarks Statistik. Det ses, at for en fjerdedel af ulykkestilfældenes vedkommende var en fejl hos køretøjets fører årsag til ulykken: spirituspåvirkning, træthed, sygdom el. lign. Tallene yderst til højre i nedenstående tabel oplyser altså, hvor mange *automobiler*, der var indblandet i de forskellige former for ulykker:

① Ulykker opstået under indkørsel på hovedvej berørte	438
② Udkørsel fra privat grund og udkørsel fra mindre betydende til mere betydende vej berørte	1312
③ Ulykker opstået ved vigepligt for færdsel fra højre side	777
④ Ulykker opstået ved vigepligt over for fodgængere og ved overhaling i fodgængerovergange	273
⑤ Undladelse af standsning ved signal ved jernbaneoverskæringer	29
⑥ Ulykker opstået på bakker eller i kurver	37
⑦ ... under overhaling i kryds	38
⑧ Ulykker opstået under kørsel med hastighed, der efter forholdene var for stor	1743
⑨ Ulykker („harmonikasammenstød“) opstået under kørsel, der foregik for tæt efter det andet køretøj	263
⑩ Ulykker opstået under ukorrekt svingning	1521
⑪ ... ved ændring af vejbane	89
⑫ ... ved møde med andet køretøj	260
⑬ ... ved uforsigtig igangsætning af køretøjet	115
⑭ ... ved åbning af vogndør	220
⑮ ... ved uforsigtig parkering	49
⑯ Ulykker opstået på grund af spirituspåvirkning (850 biler), uopmærksomhed, træthed o. lign. (1321 biler), fordi føreren mistede herredømmet over bilen (287 biler), eller fordi sygdom eller andet vedrørende personer fremkaldte den (134 biler), ialt	2592

1597 biler var i 1966 impliceret i ulykker fremkaldt af andre årsager end de foran nævnte.

Jeg er også gået over til **PRINCE**

Ja, rigtige cigaretrygere har valgt Prince, cigaretten med den fine, afrundede blended-tobakssmag plus Whitronfilter, det snehvide fiber-filter, der giver Dem den fulde tobakssmag og det lette træk...

Filtercigaretten med fuld tobakssmag

3000 års TØJMODER genskabes i „ægte” oldtidsdragter

Det første forsøg på at rekonstruere oldtidens tekstilstoffer og dragter er nu i gang i Lejre, hvor man vil genskabe bronzealderens, jernalderens og vikingetidens påklædning ved hjælp af de spinde-, væve- og farvemetoder, man brugte dengang. Dragterne bliver lige så dyre som parisermodeller, men til gengæld så korrekte, at de må mærkes på en særlig måde for ikke af senere tiders forskere at blive forvekslet med rigtige oldtidsfund.

ET ENESTÅENDE tekstil-historisk forsknings- og rekonstruktionsarbejde er blevet indledt på *Historisk-Arkæologisk Forsøgscenter i Lejre*. Her er væversker i et smukt, gammelt bindingsværkshus fra forrige århundrede gået i gang med at fremstille en serie kopier af nordiske oldtidsdragter – udført i den teknik og med de hjælpemidler, datiden rådede over. Disse klædninger bliver så at sige en mode-revy over et tidsrum på 3000 år, nemlig perioden fra den ældste, kendte bronzealderdragt blev fremstillet og op til omkring begyndelsen af den historiske tid.

Der er ikke før blevet gjort forsøg på at rekonstruere oldtidens dragter, hvilket er en særdeles svær opgave – bl. a. på grund af vore forfædres dygtighed. Det er dog meget naturligt, at det netop er i Danmark, forsøget gøres. Der findes nemlig næppe noget sted en så righoldig samling af fund at støtte sig til som på *Nationalmuseet*. Her ligger man inde med 150-200 tekstilfund fra denne periode, og mange er velbevarede på grund af den danske mosejords konserverende virkning.

Der skal rekonstrueres et par dragter om året, hvilket betyder, at samlingen vil være komplet i løbet af fem-ti år. Hver kopi kommer til at koste ca. 5000 kr. Hele samlingen skal til sin tid cirkulere i de nordiske lande som en vandrestilling på skoler og lignende institutioner. Eleverne vil så få lov til at agere mannequin'er og fremvise oldtidsklæderne, ligesom *Nationalmuseet* tidligere har gennemført det med etnografiske dragter.

Fra moderne metervarer til oldtidshåndværk

Denne usædvanlige tekstilproduktion skal forstås af det tekstilhistoriske forsøgsværkstedets leder, frk. *Nina Rathje*, der har arbejdet for centret siden starten for tre år siden. Før frk. Rathje kom til Lejre, har hun i en snes år beskæftiget sig med almindelig metervareproduktion, så det allerede indledte arbejde med oldtidsdragterne repræsenterer en betragtelig omvæltning.

– Det morer mig at arbejde med de gamle ting, og min respekt for de

En af det historisk-arkæologiske forsøgscenters unge damer, Hanne Nacke, går model i en rekonstrueret jernalderdragt på de jorder, hvor et af Danmarks første kongesæder var beliggende.

gamle væversker stiger dag for dag, siger Nina Rathje. Intet er præget af tilfældigheder – alt er gennemtænkt. Jeg er lige ved at tro, at jernalderens væversker præsterede bedre arbejde end det, der ydes i dag.

Der er kun hjælpemidlerne til forskel på f. eks. jernalderens og 1967's vævearbejder. Bindingen – den måde hvorpå trådene krydser over og under hinanden – er den samme i dag som for 2000 år siden. Og redskaberne er principielt også de samme. De er blot blevet forbedrede, så vævearbejdet nu kommer hurtigere fra hånden og bliver mere ensartet. Alligevel er det forbavsende at se, f. eks. hvor jævnt og glat fortidens væversker kunne spinde, selv om de kun havde en simpel håndten til rådighed.

En af de væsentligste støttepiller i rekonstruktionsarbejdet er en 15 år gammel doktor-disputats skrevet af den 70-årige dr. Margrethe Hald. Bl. a. på grund af hendes bistand har Nationalmuseet åbnet dørene – og montrene – for Nina Rathje og hendes hjælpere. Forsøgscentret er endog blevet opfordret til at fremstille kopier til Nationalmuseet, idet de originale fund lider for meget ved at blive udstillet. Derfor er langt det meste af tekstil-fundene fra danske moser pakket ned i magasinerne. Kun Egtved-pigen, Huldremose-fundene og endnu et par af de mest robuste ting kan bese af offentligheden.

Tæller tråde i tusindvis

Noget af det sværeste i forbindelse med kopiarbejdet er at finde ud af, hvordan garnet skal se ud. Derfor går Nina Rathje ofte ind på Nationalmuseet for bl. a. „at tælle tråde“. – Væversken har således talt hver eneste af de mange tusinde tråde i det kendte Huldremose-skørt. Optællingsarbejdet fandt sted i den åbnede montre – mens to kustoder overvågede den nationale klenodie!

Det er et særdeles langsommeligt arbejde at fremstille disse fortidsdragter. Nina Rathje arbejdede hele sidste sommer på Huldremose-skørtet – den første klædning til den planlagte vandreudstilling. En hel dags arbejde fik kun skørtet til at vokse med syvotte centimeter.

– En jernaldervæverske har nok været to-tre måneder om at fremstille en klædning, men dengang regnede man overhovedet ikke med tiden, siger Nina Rathje. Det gør man ikke i primitive kultursamfund. Ellers ville væverskerne have forenklet mange ting. Mange oldtidsklædninger er således forsynet med meget indviklede kanter, som er et bevis for, at man havde god tid.

– I begyndelsen tænkte jeg også: det kan ikke være meningen, jeg sådan skal sidde og pille og nørkle i en uendelighed. Men Margrethe Hald sagde til mig, at hun ikke kunne trøste mig – sådan gjorde man virkelig i jernalderen. Der kræves stor tålmodighed – og tid til at gennemtænke tingene. Derfor bliver dragterne lige så kostbare som en Pariser-model...

For at klædningerne fra bronzealder, jern-

alder og vikingetid kan blive helt historisk korrekte, er det nødvendigt at bruge samme råmaterialer som vore forfædre anvendte. Det har medført store vanskeligheder, idet f. eks. jernalderens får var af en mere primitiv race end de dyr, vi kender i dag.

De forældede fåreracer har ikke dækhår som i jernalderen, og centret har bl. a. derfor indført flere baller uld fra lande, hvor der lever mere primitive dyr.

Man er imidlertid nu gået i gang med at etablere en fårebestand, der skal „avles tilbage“. På grund af dette arbejde reddes temmeligt de primitive vestjydske klitfår fra at uddø. Der er kun to bestande tilbage på vestkysten med ialt en snes dyr. Racen er ved at uddø, dels fordi sommerhuse og udstykninger skyder op alle steder på vestkysten, og dels fordi den udkonkurreres af arter, der giver større og bedre uld-udbytte. Men centret har nu fra Løkken sikret sig en halv snes dyr, der trives godt, og hvis uld har vist sig velegnet til jernaldertextiler.

84-årig har fundet rokken frem

Det store arbejde med at bearbejde ulden til garn slipper man for på forsøgscentret. Ældre mennesker, som er kyndige i at spinde, har påtaget sig denne opgave. Den største hjælp er ydet af den 84-årige Karen Sørensens fra Venslev i Hornsherred, der hele

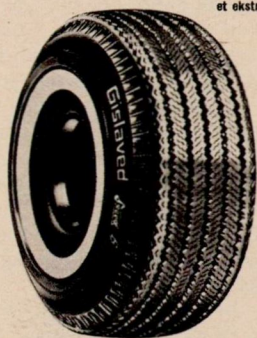
Foroven til venstre arbejder lederen af det tekstilhistoriske forsøgsværksted i Lejre, Nina Rathje, med farvning af garnet. Til farvningen benyttes naturfarver, og for at kunne bruge de ægte stoffer, måtte centret f. eks. tilplante et areal med vaid, den plante, der allerede i jernalderen var kendt for at give blå farve. Til venstre ses naturfarvestofferne i gryden sammen med garnet. Det hele koger og garnet får derved sin farve, ikke som en efterligning, men som en nøje rekonstruktion af fortidens fremgangsmåder. Herunder en af de væve, der benyttes i det tekstilhistoriske forsøg i Lejre.

STØRRE SIKKERHED MED Gislaved

skabt til dårlige veje...
et ekstra plus på gode!

Gislaved har dæk til næsten alle biler, f.eks.

Størrelse	fil f. eks.	alm. type	sl. løs
5.20 x 10	Mascol/Partner		67.50
5.20 x 12	Fiat 600	67.50	
5.20 x 13	Anglia/Cortina	72.00	84.50
5.60 x 13	Taunus 12 M	81.00	92.50
5.20 x 14	Morris 1000/Fiat 1000	80.50	92.00

GÅ I BRUGSEN
- SÅ FÅR DE ENDDA DIVIDENDE

- søder naturligt og billigt - bevarer den slanke linie og den gode smag
- kalorie- og kulhydratfrit - er uskadeligt for tænderne - giver valget mellem blå og rød kvalitet, alt efter Deres smag. Over hele verden har flest fundet Hermesetas allerbedst til at søde maden, teen og kaffen...

Hermesetas - DET BERØMTE
SØDEMIDDEL FRA SCHWEIZ

**Kender De
et sødemiddel
med flere fordele
- så brug det!**

21023 M

**3000 års tøjmoder
genskabes i „ægte“ oldtidsdragter**

Fortsat fra side 9.

vinteren har siddet ved rokken hjemme i kakkellovnskrogen. Hun har også lært centrets medarbejdere at vaske og klippe fårene på den rigtige måde. Centret vil nu forsøge at finde flere spinde-kyndige ældre på omegnens aldersdomshjem - men der er efterhånden ikke mange tilbage, der selv som purunge har beskæftiget sig med det gamle hjemme-håndværk.

Det færdige garn bearbejdes i forsøgs-værkstedets farveri med naturfarver, udvundet af planter fra skov og mark. Det er videnskabeligt påvist, at jernaldertekstiler var farvede, og centret har bl. a. derfor tilplantet et areal med *vaid*, der giver en blå farve. Den har jernaldervæverskerne benyttet, viser kemiske analyser af mosefundene.

Det er en indviklet proces at udvinde dette farvestof. Planterne hostes, hakkes og tørres i en bunke, der oplødt i vand skal stå og gære i 14 dage. Dernæst tørres plantedelene igen for så at blive trillet i kugler, der knuses. Så har man farvestoffet klar til brug.

De andre planter finder væverskerne i skoven. *Vau* giver en ægte gul farve, *kastanjeblade* og *gyldenris* brune farver, *birke-* og *pileblade* gulgrønne farver, *egeblade* grå farver og moseplanten *Sværtevalde* sorte farver. Farvningen foregår ved, at planterne puttes i en gryde og koges sammen med garnet. Plantefarvning var iøvrigt almindelig helt op til midten af 1800-årene, hvor de kemiske farver fortrængte denne kunst.

Jernaldertøj af brændenælder

Centret har også udlagt et areal med hør til brug i vævestuen, hvor man endvidere har planer om at fremstille tekstiler af brændenælder. Allerede i jernalderen blev der nemlig vævet meget smukke klædninger af brændenælder.

Sidste station på vejen til de færdige tekstilstoffer er de imponerende oldtidsvæve, som forsøgscenret selv har fremstillet af egetræ. Der er ialt fem oldtidsvæve, hvoraf den såkaldte rundvæv endnu den dag i dag anvendes i f. eks. *Peru* og *Syrien*. Den blev brugt herhjemme i jernalderen. En anden oldtidsvæv, *opstadvæven*, anvendes stadig af de norske samer.

Centret skal nu igang med at fremstille den første middelaldervæv. Det var i den tidligere middelalder, at de vandrette væve fortrængte de opretstående modeller.

Rundvæven anvendes til kopiering af Huldremose-fundene, der kom for dagens lys i slutningen af forrige århundrede i Huldremose på Djursland. Foruden det nævnte skørt skal der fra dette fund også laves et

Se efter LØVEN!

CEYLON

Deres garanti for

REN CEYLON THE

De er sikker på at få en ren Ceylon The, når en pakning eller en pose er forsynet med Ceylon Løven

Ceylon The fås i kvaliteter for enhver smag og til alle priser.

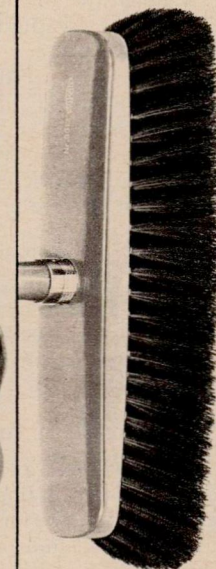
Vælg en god kvalitet - det er kun 1-2 øre mere pr. kop!

Ny vikan fejekost gør det bedre!

VIKAN

Ja, en ny VIKAN gør det lettere, hurtigere - og RENERE!

Derfor er det i Deres egen - og hjemmets - interesse at skifte ud nu - til ny VIKAN - kvalitetsmærket!

VIKAN BØRSTER I BRUGSEN

tørklæde og en kvindedragt. Huldremosefundet omfatter bl. a. et forsættigt kvæstet og mishandlet moselig af en kvinde fra den keltiske jernalder. Tørklædet, der nu skal rekonstrueres, var svøbt om ligets hoved og hals og fastgjort med en nål af fugleknogler.

Den primitive *Rønbjerg-væv*, der blot består af nogle pinde slået ned i jorden, skal benyttes til en kopiering af den berømte *Rønbjerg-poncho*, der er enestående blandt vore oldtidsdragter. Den 2.10 m lange poncho (en kappe med et hul til at stikke hovedet igennem) er en dragttype, der er kendt over hele verden. Den romerske tunika og nutidens præsters messchagel er udviklinger af ponchoen. Det danske fund blev gjort i slutningen af forrige århundrede i Rønbjerg mose ved Ringkøbing.

Økonomiske midler til det videnskabelige arbejde skaffes dels gennem centrets entréindtægt og dels gennem et mindre salg af tekstilværkstedets produkter. Der er således fremstillet stof til folkedragter og en moderniseret efterligning – ikke en kopi – af *Egtved-pigens* trøje. Små huer, lavet ved hjælp af en fleteteknik fra brøncealderen, og brikvævede kantebånd og bæltter er også blevet populære salgsartikler. Større vævearbejder fra oldtiden mener man ikke vil kunne sælges til publikum. Disse rekonstruktioner er for kostbare.

„Ægte” oldtidsmateriale til undervisningsbrug

Det tekstilhistoriske forsøgsværksted er også som de øvrige af centrets værksteder begyndt at undervise skolebørn, som bl. a. får lov til at prøve kræfter med ten, rok og væv.

Som noget helt nyt er centret ved at fremstille nogle såkaldte „undervisningskasser“, der skal cirkulere mellem skolerne. Kasserne skal indeholde stofprøver og mindre redskaber og rekvisitter fra oldtidsvævning. Man håber herigennem at kunne bibringe skoleeleverne større forståelse af vore forfædres levevilkår.

Undervisningskassernes indhold og dragterne til den nordiske vandredstilling fremstilles så korrekt, at fremtidens videnskabsmænd måske vil få svært ved at skelne mellem jernalderens og 1967's produktion. Derfor skal tekstilerne mærkes, måske med et vaskeægte, usynligt stempel. Der er endnu ikke truffet endelig beslutning om, hvilken metode man vil anvende.

Lignende forholdsregler er allerede realiseret på centrets pottemagerværksted. Her bliver alle de rekonstruerede pletter og kar mærket ved hjælp af et grønlandsk mineral, der iblandes leret i små portioner. I ultraviolet belysning lyser dette mineral op som små orangegule korn. En forveksling af oldtidens og nutidens efterlignende keramik skulle hermed være umuliggjort.

kb.

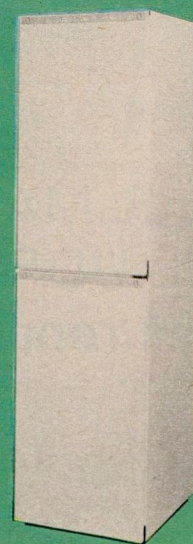
De bestemmer selv, ikke alene hvor skabet skal stå, men også hvordan det skal være - med MULTI-LINE

(Kun i GRAM MULTI-LINE, finder De køle- og fryseskabe, som De selv kan indrette efter behov - og som samtidig kan sammensættes til enhver kombination af køle- og frostplads.)

Her ser De GRAM COMBICOLD med selvstændig dybfrostboks og ekstra værdi i de nye MULTI-BOXE, der også hjælper til, når De dækker bord. Vælg mellem 2 praktiske størrelser: 110 liter og 190 liter.

De bestemmer selv...

Sæt f. eks. COMBICOLD sammen med et moderne COLD CABINET, så får De 375 liter køleplads og 25 liter dybfrostboks. Eller vælg den anden af de utallige kombinationsmuligheder i GRAM MULTI-LINE.

DER KAN VÆRE MANGE KILO I ET
GRAM
BRØDRENE GRAM A/S · VOJENS

Kik ind til GRAM-forhandleren. Forlang den nye farvebrochure – og få det store overblik over MULTI-LINE.

Nyt fra varefronten

**NÅR MAN SELV
VIL UDFØRE
små reparationer..**

RIGTIGT værktøj og rigtigt materiale er forudsætninger for, at man selv kan udføre små reparationer på en tilfredsstillende måde.

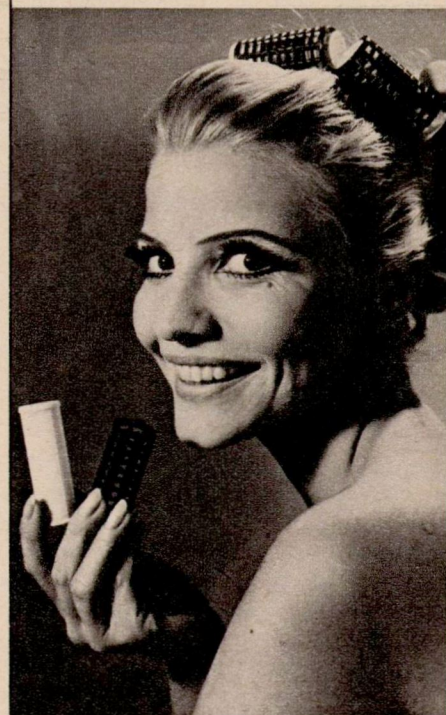
Brugsen har fået nogle nyheder, der alle går under fællesnavnet *Gør det selv*. Herimellem er tre stykker værktøj af svensk kvalitetsstål, nemlig en kombinationstang (15,95), en fladtang (16,85) og en såkaldt skævbider til 11,75. Desuden er der i samme serie nogle af de småting, uden hvilke en ordentlig reparation ikke lader sig udføre. Der er tale om hængeblik i to størrelser og med to styk i hver pakning, og på samme måde er kanthængsler emballeret. Videre er der riglejern (fire i hver pakning), og endelig en pakning med to hjørnebånd. I alle tilfælde indeholder pakningerne de passende skruer og i flere tilfælde endog flere skruer, end der strengt taget er brug for.

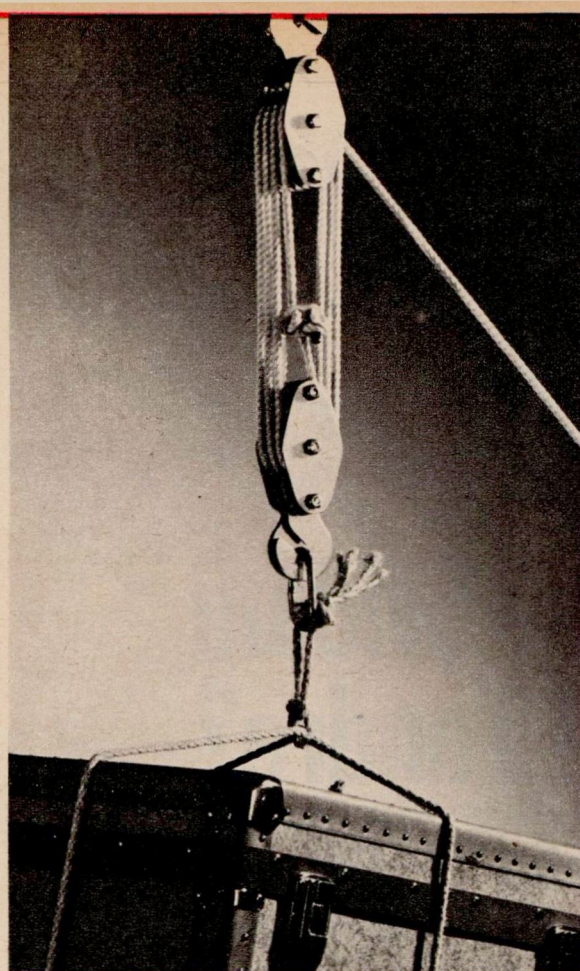
For fuldstændighedens skyld skal tilføjes, at det mere almindelige værktøj, man kan have brug for til reparationerne, findes i brugsen ligesom malingen, der skal sætte prikken over i'et efter reparationerne.

SNILD vandondulering

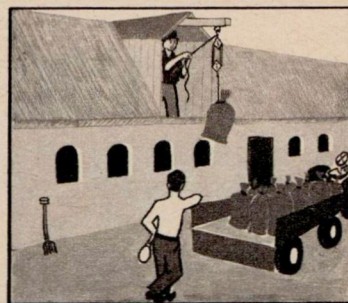
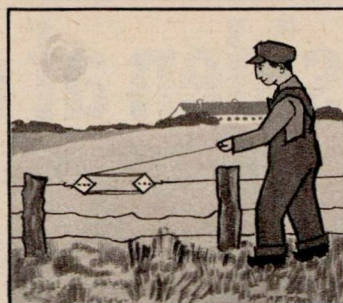
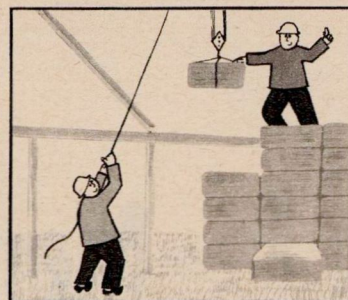
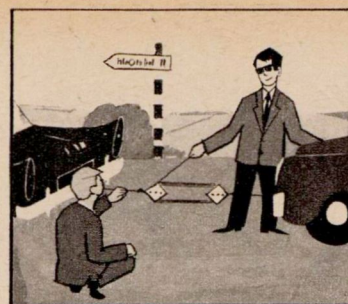
HER er en nyhed til damer. Disse curlers adskiller sig fra andre derved, at de er beregnet til at opvarme, så damerne i løbet af bare ti minutter selv kan „vandondulere“ deres hår. Alt, hvad der skal gøres, er blot at koge en kasserollefuld vand, fjerne „klemmerne“, da disse ikke tåler kogning, og lade curlerne koge i ti minutter. Vandet hældes fra, og curlerne kan tages med fingrene og rulles op i håret på normal måde, hvorefter klemmerne sættes på. De skal sidde i fem minutter til løs frisure, ti minutter til medium, og femten minutter til en fast frisure. De koster 10.85.

Et taljesæt til mange formål

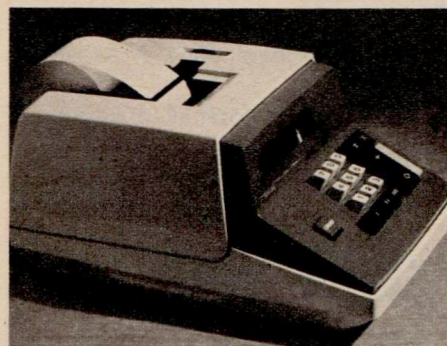
Her er et nyt taljesæt. Det koster 64,50, og af tegningerne kan man se nogle af de formål, som det kan anvendes til.

En lettelse for de moms-bebyrdede BRØDMASKINE med STORE fordele

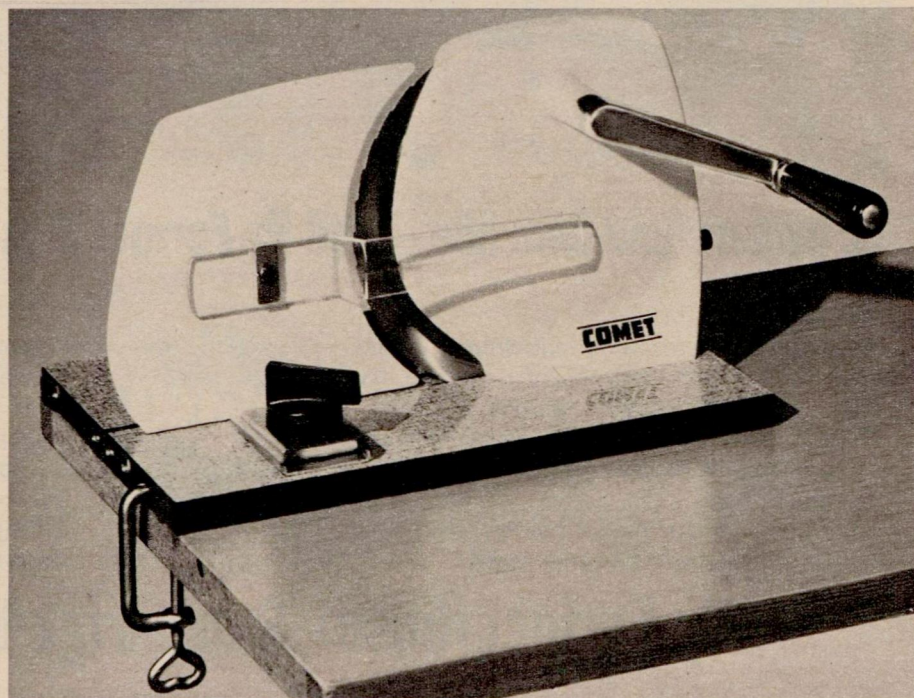
HER er en virkelig lettelse for de mange, som i anledning af momsen er pålagt regnskabspligt. Den lille, nemme og meget effektive el-regnemaskine *Citizen* til 735 kroner vil være til stor hjælp for landmænd og andre, der ikke før har haft så meget regnskab, som de får nu. Maskinen er nem at betjene, og det er egentligt helt utroligt, hvad den kan udføre af regnekunster, når man først er blevet fortrolig med den.

En regnemaskine, der ikke koster over 800 kroner er et driftsmiddel, som kan fratrækkes i driften inden for det år, den er købt. Alle, der er anmeldt til momsregistret, kan fradrage momsen på regnemaskinen med $\frac{1}{11}$ af anskaffelsesprisen i afgiftsregnskabet.

DEN nye Comet brødmaskine ligner i udformning den tidligere model, men leveres nu med lyseblåt knivhus, blånistret plasticplade og håndsving, der kan klappes ind, så maskinen – når den ikke er i brug – fylder

mindre. Med maskinen følger både sugeskopper og skruetvinge, så husmoderen selv kan bestemme, hvordan maskinen skal stå. Den rustfrie kniv er aftagelig, og det letter rengøringen. Maskinen koster 69,85.

**Blændende hvid
fra Deres vaskemaskine**

Men ser den også hvid ud ved siden af de 10 andre?

Ja, hvidere end dem alle – med Ny-Formel Rinso i Deres vaskemaskine!

Naturligvis er Deres søns fodboldtrøje blændende hvid, når De har vasket den med Ny-Formel Rinso i Deres vaskemaskine.

Ny-Formel Rinso har det rigtige skum, specielt reguleret til at give *det bedste* resultat i vaskemaskiner.

DE kan se, hvor meget hvidere Ny-Formel Rinso vasker—og det kan andre også!

Hemmeligheden ligger i den helt ny formel, som forener alle de nyeste og mest effektive ingredienser, der fremkalder hvidhed, i et super-rigt vaskepulver.

I kontrollerede forsøg foretrak husmødrene Ny-Formel Rinso igen og igen og igen.

Brug Ny-Formel Rinso i *Deres* maskine—det mest moderne vaskepulver, De kan købe i dag.

Ny-Formel Rinso – Super rigt til super hvidt

JORDBÆR HELE ÅRET

Jordbær dyrkernes andels-salgsforening! Sådan én må man helt til Amerikas Stillehavskyst for at finde. For derovre – i Californien – rødmer jordbær fra februar til sent i november, med højsæson fra maj til oktober.

Derfor er jordbæraavl sat i stordrift. På et høstår plukkes i Californien mere end ti gange så meget som den danske høst.

Den største jordbærsælger i Californien er jordbæraavlernes andels-salgsforening. Det er en forening med kun 150 medlemmer, men et helt lille FN. Som medlemmer er der folk af japansk, italiensk, filippinsk, svejtsisk og nordisk oprindelse. Disse 150 familier er specialister i jordbær, og flere af dem har ingen anden avl end jordbær. For en californisk jordbæraavl er det et „blåt stempel“ at blive optaget som medlem af andelsforeningen.

I nært samarbejde med landbohøjskolen i Californien udvikles til andelsforeningens medlemmer de jordbær-sorter, forbrugerne helst vil sætte tænder i. Videnskaben er også indkoblet i dyrkningsmetoder, skadedyrsbekæmpelse og gødskning.

Når bærrene begynder at rødme, er det naturligvis umuligt for de 150

medlemmer at plukke bærrene selv. Men foreningen skaffer arbejdskraft. I sæsonen antages omkring 6000 daglønnede jordbærplukkere, det er en del af de omvandrede høstarbejdere, man har set om i tv og læst om i amerikanske romaner.

Den vigtigste opgave for jordbær dyrkernes andelsforening er dog at få solgt bærrene. Det er en mærkevare, der sælges: standardiserede kvaliteter og sorteringer i standardiserede pakninger. Denne standardisering er så gennemført, at pakningerne let stables på pallets, der lige glider ind i fragtjetfly, og på denne måde kommer bærrene frem i butikker i New York få timer efter, at de er plukket i Californien.

Der leveres også behandlede jordbær. *Dybfrosne* bær, som vi også kender dem i brugsen, udsletter sæsonbegrebet, men desuden har andels-jordbæraavlernes andelsforening lært sig at *tørre* jordbær. Derved fremkommer en anden helårsvarer, der i USA bruges som tilsætning til morgenmåltidets cornflakes. Når mælken hældes over de tørrede jordbær, svulmer de op næsten til at ligne normale, store jordbær, og smagen genvinder de også.

En pallet læsses med bakker med morgenplukkede jordbær for at blive fløjet til forbrugerne langt borte fra grostedet. Det er lederen af de californiske jordbæraavlernes andelsforening, Herbert Baum, nr. 3 fra v. der overvåger kvaliteten af bærrene.

325 D

STOR GOD GOLF

Læg fordelene sammen og resultatet er Golf! Golf har gennem mange år været et af de populæreste cerutmærker, røget og værdsat af alle, der foretrækker en stor og god cerut. Ensartede kvalitetstobakker sikrer, at nydelsen er lige stor, hver gang De ryger Deres Golf.

SKANDINAVISK TOBAKSKOMPAGNI

...her får De REN BESKED OM VASK

De har som husmor og forbruger krav på at få en korrekt og saglig orientering om de vaskemidler, De bruger - om anvendelsesmuligheder, indhold og priser... Anvender De f.eks. til storvask: Ny Panzym til forvask, Super Blenda til klarvask og Topping i sidste hold skyllevand har De opskriften på, hvordan De bedst og billigst får den reneste vask!

SUPER BLENDA til storvask og klarvask

er det eneste selvkvæbende vaskemiddel på ren sæbe-basis og giver derfor en langt mildere og mere effektiv vask. Super Blenda er lavtskummende, selvblødgørende og som følge heraf specielt velegnet til maskinvask. Med Super Blenda får De mere vaskeaktivt stof pr. dl vaskpulver og mindst mulige kalkudfældninger i tøjet. Plastpose à 2 1/2 kg.

9,96

NY PANZYM til forvask og iblødsætning

er et enzymatisk, skumstabiliseret vaskemiddel, der også er fortrinligt til iblødsætning. NY Panzym's hurtigvirkende, æggehvids-spaltende enzymer fjerner vanskelige pletter og rande - og gir i forening med Super Blenda **højt** rent og klart tøj (De ser det bl. a. på skjortelipperne og manchetterne!)

Pakke à 500 g

3,10

Fås også i 1 kg pakke.....

5,95

BLIDA til finvask

er det eneste finvaskemiddel på ren sæbe-basis og er derfor især velegnet til vask af uld, silke samt til finvask af syntetiske og strygelet-behandlede stoffer. Blida fjerner ikke fedtlaget fra uldfibrene og bevarer derfor uldens naturlige greb. Blida er selvblødgørende og lavtskummende og kan derfor også bruges til finvask i vaskemaskiner. Pakke à 500 g

2,75

TOPPING tekstilblødgøringsmiddel

anvendes i sidste hold skyllevand. Topping gør tøjet blødt og læk-kert og letter strygningen. Fjerner statisk elektricitet fra syntetiske fibre. Plastflaske à 740 ml. .

2,98

Fås også i 2 1/2 liters dunk

5,95

* Ny Panzym, Super Blenda og Blida's sammensætning og brugsanvisning kontrolleres af DANSK VAREDEKLARATIONS NÆVN.

Bemærk! Doseringsangivelser for vaskemidler kan kun være vejledende, da doseringen er afhængig af såvel vandets hårdhed som tøjets tilsmudsningsgrad og -art.

BRUGSEN

Stormens ofre skal reddes af kunstigt regnvejr

Mange metoder i brug for at hindre ødelæggelse af de titusinder af træstammer til en værdi af mange millioner kroner, som væltedes af stormen i februar.

Tekst og fotos: Kaj Olsen

Det træ, som skal opbevares i længere tid, overrisles med vand 18 minutter hver time, hvad enten det er solskin eller regn. De vældige træbunker oversprøjtes i løbet af en måned med en vandmængde, som svarer til et års normalnedbør.

MED plasticfolie, kalk og mange andre midler, men først og fremmest med vand kæmper man nu i en række skovdistrikter i de sydlige dele af Danmark for at redde mest muligt af det træ, som blev fældet af stormen den 23. februar i år. Det er store værdier, der står på spil. Stormen nedlagde i løbet af ganske få timer omkring 700.000 kubikmeter træ, og normalprisen ligger på ca. 100 kr. pr. kubikmeter.

Der er faldet så meget træ, at det vil tage årevis, inden savværkerne kan behandle det, og problemet er at bevare træstammerne, så de ikke i mellemtiden ødelægges af skadedyr.

Fire-fem års normal hugst faldt på én dag

„Vi må regne med, at der vil gå fire-fem år fra stormen, før vi atter har normale forhold i skoven,” siger statsskovrider P. Morville, som er leder af et af de hårdest ramte

Kun kæmpetraktorer af denne art har mulighed for at mase sig frem i det virvar, som er skabt af de væltede stammer. Statsskovvæsenet har indkøbt specielle svenske skovtraktorer og låner desuden traktorer af landmændene, når de kan afse tid for markarbejdet.

bliv rustfri med iropast for 12,65

- den enestående
**RUST-
FJERNER
IROPAST**

frembringer
en hel ren
rustfri overflade
uden at angribe
maling og lak.

**FÅS I
BRUGSEN**

Fabrikation: E. Abel A/S
Ved Stranden 12, Aalborg
Telefon (08) 13 03 00

Træ for millioner af kroner.

skovområder, Gråsten Statsskovdistrikt i Sønderjylland.

„En tiendedel af alle stormens skader faldt i dette distrikt, og hertil må lægges ca. 20.000 kubikmeter – træerne i udkanten af de skadelidte områder, som vil falde i løbet af et årstid.

Det svarer alt i alt til fire-fem års normal hugst. For at få denne træmængde behandlet hurtigst muligt, er hugsten i statskovdistrikterne i Midt- og Nordjylland standset, så savværkerne også i disse områder kan være med at bearbejde stormfaldstræ fra Sydjylland.

Det betyder naturligvis, at disse savværker har større transportomkostninger, fordi de må hente stammerne så langt borte, og vi må derfor give et nedslag i prisen – til Silkeborg-egnen f. eks. 15 kr. pr. kubikmeter. Desuden koster det os 10-12 kr. pr. kubikmeter at samle træet i depotet og opbevare det der til afhentningen, så vi undgår ikke tab.

Mange skadedyr til næste år

Den største tabsrisko ligger imidlertid i, at træet kan blive ødelagt, inden vi får det til savværket. Trods standsnings af den normale hugst må vi regne med, at en del af det stormfaldne træ skal opbevares i tre, fire eller fem år, inden det afhentes. I denne periode er stammerne stærkt udsat for råd og insektangreb. Det, vi frygter mest, er bark-

biller og træbukke. De sidstnævnte ødelægger fundstændig træet med dybtgående gange ind i veddet.

Mængden af disse insekter er heldigvis ikke stor i øjeblikket, men vi må vente mange flere skadedyr til næste sommer. Det hænger bl. a. sammen med, at alle de mange tørre træstubbe og rødder giver særlig gode yngleforhold for sådanne skabninger.

Gift-beskyttelse for dyr er for farlig

For at imødegå skadedyrs-risikoen var der for os tre muligheder:

* Vi kunne foretage en sprøjtning med gift fra luften – ved hjælp af helikopter. Men dels ville det være meget bekosteligt, og dels ville det ikke blive ganske ufarligt for dyr og mennesker. Giften kunne blæse vidt omkring, så det ville blive svært at holde den inden for det område, vi sigtede mod.

* I stedet kunne vi lægge træet i depot i søer eller damme. Vi ved fra Sverige, at henlæggelse under vand er en yderst effektiv bevaringsmetode. Den er også taget i brug her i landet efter stormen, f. eks. på Lolland-Falster, hvor man fandt en temmelig stor grusgrav med vand og anvendte den som depot.

For Gråsten-skovens vedkommende gav en sådan løsning imidlertid anledning til mange betænkeligheder. Vi har søer nok, men transporten ville blive temmelig dyr, der måtte bygges broer ud, stammerne skulle

PERLE*HUMØR

JA, ENTEN MÅ VI STÅ OP MED SOLEN...

PERLE I PIBEN GI'R
PERLE*HUMØR

KR. 4.75
BLENDED

▲ Sådan så de stormhærgede arealer ud adskillige steder, da stormen i februar 1967 var raset hen over den del af landet, som ligger syd for linjen Esbjerg-København. Mange skovstrækninger ser endnu sådan ud.

En ny metode til bevaring af træet mod insektangreb: stammerne pakkes ind i plasticfolie. Det holder på træfugtigheden, der hæmmer billeangreb (venstre).

To skovarbejdere og en forstassistent måler og mærker hver enkelt stamme, hvorefter de samles i mindre depoter til øjeblikkeligt salg eller for at afvente transport til skovdistriktets centrale depot. ▼

bindes sammen, man skulle regne med et tab takket være „synkere“, og endelig ville der ske en udtørring af den del af træet, som lå over vand, med mindre vi overrislede det. * Derfor valgte vi den tredje mulighed. Vi besluttede at samle stammerne i et stort depot midt i Frøslev plantage og at overrisle dem med vand. Vi har fået lov at bore efter vand i skoven, og tre store pumper trykker vandet gennem dyser ud over træet. Det skal have 25 mm vand om dagen, svarende til 9 meter nedbør i løbet af et år. Det er 12 gange så meget som normalnedbøren, men det er nødvendigt for at sikre en tilstrækkelig fugtighedsgrad.

Frostperioder kan naturligvis skabe særlige problemer, men vi håber at svenskerne kan hjælpe os med gode råd. Desuden regner vi med at kunne lukke for vandet i den værste vinterperiode, da der ikke skulle være så store chancer for insektangreb.

Ud over de her nævnte metoder forsøger man sig også med andre former for bevaring af stormfældede stammer. Landbohøjskolen prøver således, om man kan udelukke skadedyrsangreb ved at afdække træet med plasticfolie, så man holder på træernes egen fugtighed, og i Sønderborg skovdistrikt forsøger man at bevare stammer af løvtræ ved at kalke dem.

Hvert 30. år

Jo flere metoder, man får gennemprøvet i disse år, des bedre vil skovfolkene stå rustet, når landet næste gang rammes af en storm som den i februar. Erfaringen tyder på, at det sker ca. hvert 30. år.

I 1902 fældede en storm 220.000 kubikmeter træ, i 1934 faldt der 500.000 kubikmeter og nu i 1967 600.000 kubikmeter nåltræ og 100.000 kubikmeter løvtræ. Uden for 30-års-„reglen“ faldt en storm i 1952, som „nedhuggede“ 355.000 kubikmeter træ, og i 1962 var der optræk til en gentagelse. Stormen det år (det var den, som forårsagede meget store oversvømmelser i Hamborg) ramte dog her i landet kun de sydligste, sønderjyske egne med fuld styrke. I Gråsten statsskovdistrikt faldt der ved den lejlighed ca. 35.000 kubikmeter træ. Nogen sikkerhed for, at man nu har 30 år til det næste store stormfald er der altså ingenlunde.

SÅ STORT som tre fodbold- baners areal

VARER indenfor ikke-fødevaregruppen, altså beklædning og varige forbrugsgoder m. m. skal fremtidigt fordeles til HBs mange butikker fra en lagerbygning i Herstedøster i Københavns vestlige udkant. Lageret har *format*: det dækker mere end tre fodboldbaners areal. Ved synet af lageret vil den uforberedte gæst tro, at der er tale om en hal med gulv af marmor. Kan mindre ikke gøre det?

Det er såmænd kun et ganske almindeligt betongulv, der dog er behandlet på en ganske ualmindelig måde. Betonen er behandlet, så den har fået en blank, glat og støvfri overflade, og det er naturligvis nødvendigt af hensyn til de mange sarte varer, der skal gå gennem lageret.

HB er ikke bygherre. Lagerhallen udlejes til formålet for en periode på foreløbigt otte år af bygherren, et anset ingeniørfirma. Hallen er opført i eksprestempo, og der er tale om „byggeklodse - byggeri“. Hver „klods“ er 1,20 meter bred og seks meter høj. Træårerne i støbeformene er udnyttet så behændigt, at de færdige betonmure fremtræder med et fint og smukt mønster.

Lageret ligger strategisk rigtigt nær vigtige hovedlandeveje, desuden ligger det kun et par kilometer fra FDBs centralafdeling i Albertslund, hvorfra fødevarer fordeles til HBs butikker i det storkøbenhavnske område, og lige så nær ligger HBs store fintbrødsbageri i Skovlunde.

Kun betinget succes for kasse-selvbetjening

For et årstid siden gav man i en schweizisk *Migros*-brugsforening kunderne mulighed for at betjene sig selv også ved butikkens kasse. Det skulle ske på den måde, at kunderne selv opsummerede indkøbene på et kasseapparat, hvorefter opgaven blot bestod i at afregne med kassereren.

Dengang omtalte *Samvirke* det nye selvbetjenings-initiativ, og nu, da systemet har fungeret i et årstid, er der grund til at

spørge om, hvordan forsoget er faldet ud.

Syv af hver ti kunder i butikken betjener sig selv ved kassen, og derfor kan kassereren betjene tre kunder i minuttet mod almindeligvis én. Kødannelser ved kassen eksisterer ikke længere.

Men i begyndelsen kostede kasse-selvbetjeningen penge. Der gik *flere* varer ud af butikken, end der blev betalt for. Migros er dog ikke sikker på, om

grunden hertil er unøjagtighed ved opsummeringen eller uærlige hensigter hos kunderne.

Efter at man indførte kontroloptællinger, reduceres tabene for butikken med en tredjedel, men alligevel betyder selvbetjeningskasserne stadig et tab, og det skal nok vise sig, at selv om man kan gå langt med selvbetjening i butikkerne, skal forbrugerne i egen og i butikens interesse *betjenes* ved kasse-afregningen.

SPØRG BRUGSEN

To færdselsbetjente, der var på patrulje gennem en mindre vestjysk by, bemærkede en ældre dame, der i sin bil nok så frejdigt kørte ud på en hovedvej uden at se sig for, med det resultat, at en anden bilist måtte bremse hårdt op for hende. Politibetjentene kørte frem, stoppede hende, og en af dem sagde elskværdigt:

– Sig mig, frue, ved De, hvad skiltet derovre med trekant stående på spidsen betyder?

Hun grundede over det i nogen tid og sagde så:

– Nej, men spørg ovre i brugsen – de ve' altting derovre.

STADIG FREMGANG FOR ANDELS-OLIE

DET svenske andels-olieselskab OK importerede sidste år ialt 3½ millioner tons brændstoffer til sine forbrugere i Sverige, samt til forbrugere i Danmark og Norge, idet svensk OK er parthaver i dansk såvel som norsk OK. En kvart million tons brændstoffer blev leveret til dansk og norsk OK, resten blev solgt i Sverige.

75 pct. af OKs import foregik i egen tankskibsflåde, resten ved brug af chartrede tankskibe. Raffinaderier i Vestindien, Vesteuropa og Sovjetunionen leverede brændstofferne.

I Sverige steg OKs salg af benzin og dieselolie med 14 pct. til over en halv mill. kubikmeter, mens salget af brændselolie gik op med ti procent og nåede næsten tre millioner kubikmeter.

Efteråret i „de hvide varers“ tegn

I DE to første uger af oktober vil man i brugsforeningerne møde smukke opstillinger af såkaldte „hvide varer“, nemlig FDBs varige forbrugsgoder som køleskabe, hjemmefrysere, vaske-maskiner, komfurer og meget meget andet. Formålet med disse arrangementer er det enkle at klargøre for forbrugerne den store nytte, de kan få af disse arbejdslettende maskiner.

Udstillingernes omfang vil naturligvis variere fra brugsforening til brugsforening, men givet er det, at mange steder vil der desuden blive arrangeret de-

monstrationer af brugen af varerne.

Brugsforeningernes personale vil være specielt instrueret til denne kampagne. I september har der nemlig været arrangeret kursusrækker i alle FDBs centralafdelinger. Hertil har brugsforeningernes uddelere og førstemænd været indbudt, og de har fået indblik i mange husmoderlige færdigheder som f. eks. at vaske, fryse, køle og rulle.

Senerehen vil der i brugscentrene på FDBs centralafdelinger blive arrangeret demonstrationsaftener, hvortil brugsforeningsmedlemmer kan få adgang, normalt

arrangeret som en eller flere brugsforeningers fællestur til brugscentret. Demonstrationerne af de varige forbrugsgoder forestås på brugscentrene af FDBs husholdningskonsulenter.

Husholdnings- og skolekøkkenlærere har i september været indbudt til besøg i brugscentrene. Her har FDBs husholdningskonsulenter demonstreret alle de nye modeller og beskrevet de forbedringer, der er udført på dem. En række andre eksperter har medvirket. Vaskeproblemer er således drøftet med ingeniører fra FDBs sæbefabrikker.

Værsgo' - det er Deres!

Vallensbæk idrætsforening (ved Køge bugt) ses aldrig på tipskuponen. Dens medlemmer føler alligevel at have vundet en „virkelig tolvser“. Klubben har nemlig fået et klubhus. HB er givener.

Fornyligt åbnede Brugsforeningen HB et stort, nyt supermarked i Vallensbæk. Ved åbningsreceptionen blev HBs ejendomsdirektør *Gravers Petersen* af Vallensbæks borgmester, *Poul Hansen*, spurgt om, hvad der skulle ske med HBs tidligere butik på stedet, en såkaldt stafetbrugs, der har betjent forbrugerne i Vallensbæk i de sidste fem år. Borgmesteren fortalte, at byens idrætsforening til sine 358 aktive medlemmer ikke havde noget klubhus. Medlemmerne har kun en kælder at samles i, og det er dårlige vilkår for en ivrig idrætsforenings klubliv.

– Værsgod, sagde *Gravers Petersen*. Det er Deres! Men huset skal væk, inden der er gået fjorten dage.

Det gik langt hurtigere. Følgende lørdag eftermiddag tog klubmedlemmerne fat og i løbet af weekenden var butikken skilt ad i sine enkelte dele og kørt til sin fremtidige plads. Kommunen føjede sit bidrag til HBs gave ved at love økonomisk støtte til fundering og toiletinstallationer.

Det er ikke første gang, HB har været gavmild med udtjente stafetbrugser. En fritidsklub i Roskilde har tidligere og på samme betingelser fået en af disse midlertidige butikker.

BRUGSFORENINGS-JUBILÆER

75 års jubilæum fejres den 1. oktober af *Tirsted* brugsforening og af *Vejlø* brugsforening, *Allested*.

KØBMÆND I ANDELS-SAMARBEJDE

DET „store skyts“ i kampen om forbrugernes gunst er store butikker: supermarkeder eller varehuse. Forbrugerbevægelsen er her gået foran med bl. a. sine *Kvikly-* og *Comus-butikker*. Tempo, Salling, Schou-Epa og andre følger efter. Den mindre detailhandel føler sig truet af denne udvikling og vil nu svare igen – med varehuse.

I Brøndbyerne – vest for København – vil en del detailhandlere om et par år åbne Danmarks første købmænds-varehus, en butikstype, man også kunne kalde Danmarks første kooperative varehus, idet det skal ledes og drives af en række

handlende i fællesskab. Købmændene kan altså også drage fordele af andelstan-ken.

Ideen er den, at en del specialbutikker allesammen indrettes, som om de hver er en afdeling under samme varehus' tag. Forbrugerne kan derfor gå rundt fra den ene handlende til den anden og kan blive fristet af udstillinger og varearrangementer, ganske som det kan ske i et „normalt“ varehus. Men hver af de handlende er frie og selvstændige (og det lægger man jo stor vægt på i de kredse). Naturligvis skal varehusets medlemmer undergive sig en del fælles-

regler, men nyder også godt af en lang række fællesgoder.

Detailhandlernes kooperative varehus i Brøndbyerne bliver ingen større historie, kun godt og vel så stor som en af etagerne i *Magasin Anva*. Men det er dog noget nyt, og det sættes igang med handelsorganisationers velsignelse som et modtræk mod brugsforeningernes og kædernes varehuse. Men så kommer pointen: De resterende detailhandlere skal nu kæmpe både mod kooperationens og kædernes varehuse og mod deres kaldsfællers varehus. Hvad mon denne del af detailhandelen siger til organisationsvelsignelserne?

EN GARAGE BLEV TIL KLASSEVÆRELSE

En andelsskole er nu kommet igang i den østafrikanske stat *Kenya*. Det er et fælles, nordisk bistandsprojekt, der her er tale om, med danskeren *Georg Veit* som forstander.

Sjældent er et så vidtrækkende bistandsprojekt sat i gang med så få midler. Skolen, der ligger i *Kenyas* hovedstad, *Nairobi*, er nemlig indrettet i to gamle villaer, der nødtørftigt er ombygget til formålet. Her er plads til halvtreds fastboende elever. Da der i villaerne ikke var rum nok, blev en garage omdannet til klasseværelse og et udhus blev til elevernes dagligstue. Den sparsomme møblering er udført af lokale håndværkere, danske grafiske arbejder smykker skolen.

På denne andelsskole vil der i år blive afholdt en række korte, „sammenpakkede“ kurser for forretningsførere, bogholdere og tillidsmedlemmer i *Kenyas*

andelsskole. Der er hårdt brug for den træning, som kan fås på skolen, sagde *Kenyas* minister for andelsanliggender ved åbningen af skolen, og han lovede, at skolen aldrig ville komme til at stå tom.

Til trods for, at omkostningerne ved skolens drift er reduceret til det absolut nødvendige, og kursusdeltagelse kun koster et beløb svarende til en tikkroner dagligt – alt indbefattet – er denne udgift til skoling af ledere en hård belastning for landets fattige andelsbevægelse.

JUBILÆUM I FDB

Sekretær *Carl Johan Jacobsen*, administrationen, fejrer sit 40 års jubilæum i FDB 4. oktober.

Ud af dødvandet

LONDON-brugsforeningen, der medlemsmæssigt er verdens største, er endelig kommet i fremgang efter en række vanskelige år på grund af konkurrencen fra de private gigantkæder, der opererer i England. I tre år har der været en omsætningsfremgang på 40-50 mill. kr. årligt. Et andet og tydeligere tegn på bedre tider er det, at dividenden nu er steget til 2½ pct., efter at den de sidste ti år har været stadig faldende, indtil den for to år siden nåede bundpunktet: 1¼ pct.

I sidste regnskabsår havde *London* brugsforening en omsætning på cirka halvanden milliard kroner. Medlemskredsen tæller lidt over en million. Omsætningen er i penge ikke meget større end omsætningen i Brugsforeningen HB, der har halvt så mange medlemmer. Det hænger sammen med, at medlemmerne i det store og hele kun betragter den store brugsforeningskoncern som levnedsmiddelfordeler. Foreningen har ganske vist femten varehuse, men de er alle af ret gammeldags snit. Der skal i den nærmeste tid moderniseres i varehusene for en snes millioner kroner, og samtidig skal der åbnes en række butikker af *Comus*-typen. På denne måde kan foreningen spille en større rolle i medlemmernes forbrugsdækning og møde konkurrencen fra kæderne på lige fod. Storbutikker er uundgåelige, hvis man skal kunne hamle op med dem.

Efterårets bær -spiselige eller giftige?

Lille vejviser med beskrivelse af ti vilde bærsorter

BÆR var før fattigmands kost. I dag er det en lækker ting for hvermand. Dybfrostteknikken har forvandlet de sæsonbetonede varer til noget, man kan tage frem året rundt. Intet kan imidlertid sammenlignes med den følelse man har, når man selv vandrer gennem naturen og plukker hyben eller blåbær direkte på voksestedet, hvadenten det bagefter er for at spise dem eller bare nyde bærenes dekorative kvaliteter.

Hvor mange bær findes i den vilde danske flora? Det er et overraskende stort tal. Her er foretaget et lille udvalg af de bær, som er aktuelle netop nu, som man lettest

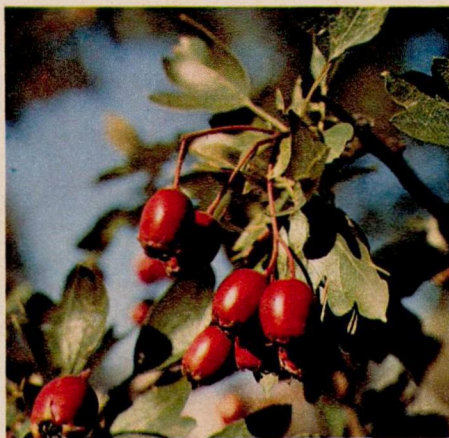
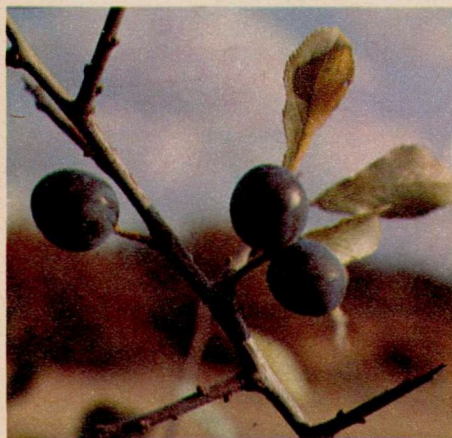
finder frem til, som man – ved forskellig tilberedning – kan have mest glæde af. Kun to af de her beskrevne bær er giftige – nemlig liguster og snebær, til gengæld kan man glæde sig over deres dekorative virkning.

Slåen

De ovale, ofte halvanden cm lange bær modner i september. De er blåagtige med grønligt kød og med hård, rund kerne. Garvesyren i bærrerne gør dem yderst sure. Syrligheden mindskes noget, når bærrerne har fået lidt frost. Af bærrerne kan man lave saft, vin og brændevin.

1 Slåen – buske – max. 3 m høje, torne. Ved vejkanter, i skovbryn og buskads.

2 Tjørn – buske eller mindre træer – max. 7 m højt. Bakker, krat, meget anvendt som hæk.

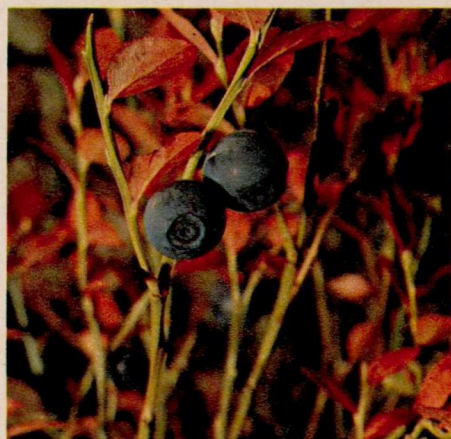
3 Røn – træ – max. 15 m højt eller store buskads. Vokser på al slags ikke for fugtig jord.

4 Enebær – busk eller træ. Som træ max. 9 m højt. Græsmarker, skove, enge. Ret sjælden i Danmark.

5 Vildt æble – forekommer ofte i store buskads. I enge og skovbryn.

6 Blåbær – ris – ca. en halv meter høje. Fortrinsvis granskov.

Nu tørster Deres planter efter **SUBSTRAL** mindst en gang om ugen!

Jorden i en urtepotte eller altankasse rummer slet ikke den næring, Deres planter har brug for. Derfor skal planterne vandes med SUBSTRAL mindst en gang om ugen i hele væksttiden fra februar til november. SUBSTRAL er ikke et tilskud - SUBSTRAL er simpelthen en livsbetivelse for planterne, ligesom vand er det.

alt, hvad Deres planter har brug for, i een flaske

SUBSTRAL indeholder 31 grundstoffer og mikronæringsstoffer, væksthjælpemiddel B1 vitamin og plantehormoner - alt det, planterne tørster efter for at kunne vokse og blomstre. Husk at vande med SUBSTRAL mindst en gang om ugen og se selv resultatet: livskraftige, saftiggrønne planter og et væld af blomster!

Tjørn

Vokser for det meste i buskform, men forekommer også som mindre træer. Blomster og bær er dekorative. Bærrene er som regel noget aflange og glinser i lakrøde nuancer. Bærrene er melede med hårde kerner og spises med begejstring af fugle, mere sjældent af børn. De modner i september. Tjørnebær er blevet anvendt til syltetøj og i Sverige ved bagning af nødbrod.

Røn

De velkendte bæklaser rødmer sidst i august og først i september. De udgør hele efteråret og i begyndelsen af vinteren den væsentlige føde for flertallet af bærædende fugle. Variation med gule bær findes. Hvis de vilde, „sure“ rønnebær skal anvendes i husholdningen, bør de gives et hurtigt opkog, hvorefter vandet kastes bort. Så forsvinder lidt af beskeden ved bærrene. Rønnebær kan anvendes til vin- og brændevinsfremstilling. I folkemedicinen anvendtes de mod bl. a. nyresten.

Enebær

Enebær blomstrer i maj-juni. Så „ryger“ hanbuskenes blomsterstøv til hunbuskenes uanselige blomster, som bliver befrugtede. Om efteråret samme år har hunblomsternes tre frugtblade lukket sig til en lille knop. Næste sommer vokser „knoppen“ til et rundt, grønt bær og først den tredje sommer begynder bærret at modne. Sent om efteråret er bærrene klar til plukning. Så er de blå med en hvidligt, glinsende overflade. De knapt ærtestore bær er følgende vinter og forår hovedsagelig føde for flere fuglearter.

Bærrene er først og fremmest blevet anvendt til enebærdrikke, men også til mos, brød, syltetøj, sirup, brændevin, genever, gin, vin, lægemidler for mennesker og dyr og meget andet.

Vildt æble

Vildæblets små runde, gulgrønne, langskafte frugter modner om efteråret. De er meget sure, men spises alligevel af vilde dyr og fugle. Om frugternes anvendelse fortæller en ældre beskrivelse: „Af vildæbler blev der fremstillet eddike. Bedst var de, der havde størrelse som hasselnødder. 2 kander sådanne æbler mosedes ud i en gryde med 1,5 liter vand. Kogtes omkring en eller halvanden time. Derefter var eddiken færdig, når den blev kold“.

Blåbær

Blåbærrenes anvendelse i vore nordiske forfædres kost var stor. Man spiste blåbærgrød, kogte bær med mælk. Især i Sverige var blåbær meget brugt, man bagte bærbrød, det vil sige blåbærsyltetøj iblandet dejgen. Saften anvendtes til buddingmad. Tørrede bær fandtes før i hver husholdning. De skal være effektive over for diarré.

Liguster

Det må straks slås fast, at bærrene er meget giftige. De sorte ærtestore bær er matglinsende og sidder ofte i store klaser i grenspidserne. Liguster er meget anvendt som hæk. Bærrene modner hele efteråret fra september måned. Symptomer ved forgiftning er bl. a. mavesmerter, opkastninger, diarré'er, kramper. Dødsfald er indtruffet. Bærrene spises imidlertid med henrykkelse af fugle, især drosler.

det smager godt direkte fra kassen

en hel (50 stk.)
kasse Partner
kun kr. 22,00

Det er dejligt at have gode cerutter i huset. I en gedigen trækasse, der ligesom er med til at fremhæve aromaen. Køb en kasse Partner i dag. 50 stk. til kun kr. 22,00. Mere fordelagtigt får De ikke en så god cerut. Den er rullet af råtabak som til langt dyrere mærker, men moderne teknik har billiggjort fremstillingen. Derfor er Partner mere end sin pris værd! — Fås også i 10 stk.

7 *Liguster* – buske – max. 3 m høje. Sjældent vild, ofte anvendt som hæk.

8 *Snebær* – buske – sjældent over 1,5 m høje. Dyrket, helst på skyggefulde lokaliteter.

Snebær

De ofte centimeterstore, hvide runde bær modner i september og sidder til langt hen på vinteren. Snebærbuske af forskellige arter er meget udbredte for deres dekorative virknings skyld. Børn kan lide at lege med de „opblæste“ bær, som er giftige. De irriterer svælget og giver mavesmerter med opkastninger og diarré.

Havtorn

De orange-farvede, ovale bær er omkring en centimeter lange og modner i september. Bærrene er syrlige, men indeholder meget holdbare A- og C-vitaminer. Bær, der har fået en lille smule frost, har været anvendt som saft og mos af befolkningen langs kysterne, hvor planten især findes på sandede jorder. Nu anvendes de bærbærende grene til at sætte i vase. Bærrene kan give pletter på tøjet – de er svære at fjerne.

9 *Havtorn* – buske eller mindre træer – max. 6 m høje, torne. Sandede steder – ofte i nærheden af havet.

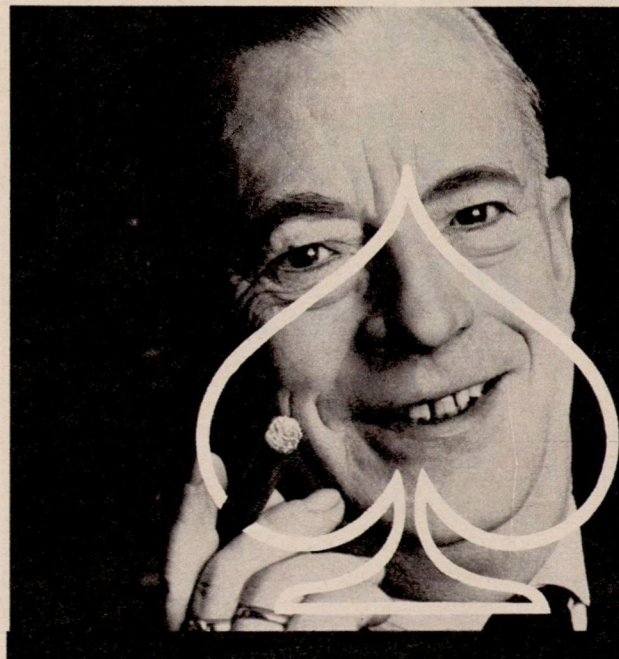

Hyben

Alle rosers frugter kaldes hyben. De forskellige arter af hyben varierer imidlertid meget i farve – fra gul over rød til sort – og i form – fra smalle, spoleformede til pæreformede og kuglerunde. De rødmer om efteråret og sidder ofte hele vinteren. Hyben spises af fugle og, hvad der måske er mindre bekendt, i stor mængde af egern. Hyben er i umindelige tider blevet anvendt i husholdningen, i dag spiser man dem måske mere, fordi forskere har gjort opmærksom på bærrenes store C-vitamin-indhold. I Stockholm f.eks. plejer man at meddele en bestemt dag, hvor man har lov til at plukke hyben i byens parker.

10 *Hyben* – buske – 1-3 m høje. Omfatter mange arter. Skovbryn, buskadser og haver.

Jeg er i mit es... Jeg ryger TRUMF

-fåsi 5,10og 50stk. **Kun 55 øre pr. stk.**

HAN: Sig mig, er du nu begyndt at bruge dit opvaskestativ igen - jeg synes ellers du sagde, at servicet blev skjoldet og stribet...

HUN: Helt rigtigt, men da brugte jeg heller ikke Ny Super Nurén - det er helt fantastisk til opvask og så ødelægger det ikke hænderne!

HAN: Jamen, er du sikker på, at opvasken bli'r helt ren nu og ikke som før er fyldt med striber og rande?

HUN: Ja, 200 procent sikker - se bare kaffekopperne her, de blev vasket op i eftermiddags i Ny Super Nurén... nå, hvad siger du så?

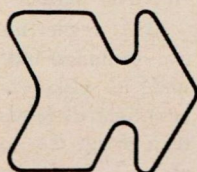

HAN: Fantastisk, det kunne jeg ikke ha' gjort bedre - de er jo så blanke, så man ligefrem skulle tro, jeg personligt havde poleret Dem.

HUN: Der kan du se, jeg ikke overdrev spor! Som du ser, er de med Ny Super Nurén lige klar til at drikke af uden din og viskestykkets indblanding!

Fra køkkenen til bord uden »efter-polering«
med **NY SUPER NURÉN**

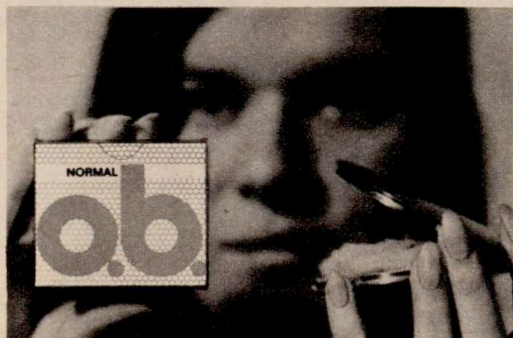

Ja, Ny koncentreret Super Nurén klarer ikke alene opvasken - selv meget snavsede, fedtede ting - i en håndvending, men giver Dem tillige den mest skinnende rene og strålende blanke opvask uden efter-polering! Ny Super Nurén er mild mod hænderne, økonomisk i brug og nem at vaske op med. Fås i plastflaske à 450 g

BRUGSEN

På de grå dage gør o.b.
næsten mere for en piges udseende
end en ny make-up!

- og en hel pakke o.b.
fylder ikke mere end Deres pudderdåse

Gør forsøget i denne måned, så opdager De hvor meget ubehag
og besvær De slipper for! o.b. er den eneste tampon med 4
længderiller 5-dobbelt opugningsevne.
Prøv o.b. - De vil føle Dem mere frisk - og De vil virke mere frisk.

A/S Medicinalco

Den, der
sammen-
ligner
vælger

Havana
FOLIO

60
øre

LEVERANDØR TIL DET KGL. DANSKE HOF

E · NOBEL

CIGAR- & TOBAKSFABRIKKER

Belønning til de gode (og heldige) bilister

*MLU reformerer sit tarifsistem og
indfører bl. a. en særlig rabat for bil-
ejere, der har kørt uden skader i 5 år.*

BILFORSIKRINGEN er jo efterhånden blevet en post, der vejer godt til på et jævnt familie-budget. Det er derfor noget, der er værd at bemærke - ikke mindst i disse momstider - at andelsbevægelsens store forsikringsselskab, MLU, fra 1. oktober indfører en ny præmie-tarif, som betyder, at forsikringen bliver billigere for mange bilejere.

Det gælder først og fremmest den gode bilist - ham, der kører år efter år med ingen eller forsvindende få skader. Efter den nye MLU-tarif vil han kunne opnå en ganske klækkelig belønning for sin (i forsikringsmæssig forstand) eksemplariske kørsel - ganske uanset om den skyldes, at han er dygtig (hvad han sikkert selv vil mene), overdreven forsigtig (hvad hans søn nok skal få bemærket) eller ustyrlig heldig (hvad andre bilister vil gætte på).

Efter to års skadefri kørsel har han (også nu) ret til en halvering af sin kaskoforsikringspræmie. Begrebet „skadefri“ fortolkes endda i MLU på den liberale måde, at man ser bort fra den første skade. Det nye er, at man efter endnu tre års kørsel uden anmeldte kaskoskader kan opnå endnu en halvering af præmien (også i denne treårsperiode ser man bort fra den første skade). Her er på alle tre trin regnet med 250 kr. selvrisko. Det er en forudsætning for at indkassere rabatterne for to og fem års skadefri kørsel, at man påtager sig en sådan selvrisko.

Tager man som konkret eksempel en tre år gammel bil i folkevognsklassen, indregistreret i Storkøbenhavn, vil der efter to års skadefri kørsel blive tale om en årlig præmienedsættelse på 160 kr. og yderligere 80 kr. efter endnu tre år uden skader (udover som nævnt én i hver periode).

MLU regner med, at der allerede fra den nye ordnings indførelse vil være flere tusinde af selskabets forsikringstagere, som er berettiget til femårs-rabatten. Den forudsætter i øvrigt ikke, at man har været medlem af MLU i hele dette tidsrum. Det afgørende er, hvor længe man har kørt uden bilska-

Selv om man ikke skulle være så heldig og dygtig at undgå uheld, har dette system den fordel, at bilisten er sikker på, at han ikke ryger op på en højere præmiesats end den, han starter på - for bilen her 570 kr. om

året for kasko- og ansvarsforsikring. (Hvis man er nybegynder som bilejer, kommer dog hertil i det første år et tillæg på 40 pct., fordi erfaringen viser, at nybagte bilister gennemgående laver mest ravage). Ved det mest almindelige af de systemer, som anvendes af de private forsikringsselskaber, starter man på et midtertrin, hvorfra man kan nå ned på minimum 443 kr. (for en vogn som den nævnte og med 300 kr. selvrisiko), mens man til gengæld kan komme helt op 1051 kr., hvis man har et par skader.

Med det nye tarifsistem går MLU desuden over til at anvende en bils *egenvægt* som udtryk for dens værdi. Dette er allerede beregningsgrundlaget i de fleste andre, danske forsikringsselskaber, og det vil altså blive lettere at sammenligne forsikringstilbud fra forskellig side – hvad en forbruger jo må være i høj grad interesseret i. Samtidig indfører MLU imidlertid det nye, at man automatisk sænker præmien, første gang når bilen er to år gammel og påny, når den er fem år.

Dette betyder en (beskeden) fordel for de mange, som hidtil har glemt at nedskrive bilværdien år for år. At præmien altså bliver højest for den nye bil, er ikke et tilfældigt påfund. Statistiske undersøgelser viser, at den er dyrest i skadeserstatninger – antagelig fordi ejeren er mere øm over den og skal have rettet alle buler med det samme. Den ordning, man nu indfører, vil være økonomisk ufordelagtig for ejere af store, ældre biler, som er nedskrevet til minimum, men man mener, at de efter den hidtidige tarif opnåede fordele, som ikke var retfærdige over for andre forsikrede.

En del bilister vil også nu komme ind i et andet og dyrere tarifområde. I stedet for fire zoner inddeles landet i tre. Samtidig udvides det præmiemæssigt dyreste område, hovedstadsområdet, med en række omegnskommuner. Det næstdyreste er Nordsjælland samt en række større provinsbyer med forstadskommuner. Endelig omfatter det tredje tarifområde resten af landet, hvilket altså vil sige, at rene landkommuner og flertallet af købstæderne nu får samme takst.

Netto-resultatet af hele reformen vil for de fleste bilister blive en forholdsvis beskeden regulering – for nogle lidt opad, for nogle lidt nedad – og for de særlig gode bilister som sagt en følelig fordel.

Det moment, at nogle bilmærker er forholdsvis dyre i reparation – bl. a. på grund af høje reservedelspriser – tages der endnu ikke hensyn til ved præmieberegningen, hverken i MLU eller andre danske forsikringsselskaber.

Alligevel er det mange forskellige forhold, som er med til at bestemme den enkelte bilists forsikringspræmie. Detaljerne i beregningen er nok latin for de fleste, men MLU gør nu en virkelig forbrugeroplysende indsats på dette område, idet man samtidig med den nye tarifs indførelse udsender en brochure med en overskuelig og populær fremstilling af dens principper og virkninger. Den tilsendes alle selskabets bilforsikrings-tagere, men kan i øvrigt rekvireres også af andre ved henvendelse til MLU.

Der findes mange udmærkede hårsprays...

- men kun Miss spray net holder på håret som usynlige hænder

Med Miss spray net i håret bliver frisuren holdt på plads - så meget er sikkert ... Håret sidder, som De ønsker - flatterende, smart, som under stadig kontrol af usynlige hænder ... selv i blæst og bevægelse falder håret naturligt og blødt på plads i de eengang satte linier ... Den økonomisk Miss spray net er blid i brug, fuldstændig uskadelig - let at børste ud ... den mest effektive hårspray De kan få idag.

Miss spray net

Helene Curtis

forbruger nyt

redigeret af Bodil M. Begtrup

GØR DET ANDERLEDES

Hvorfor skal sildeanretning til frokost eller aftensmad altid være noget med sild, snaps og øl?

Hvorfor ikke gå i gang med al den nye fiskekonserves fra ind- og udland, der står på brugsens hylder og overraske med noget nyt – både til hverdag og fest?

TIL FEST

Skal der være gæster, så giv en forret – en såkaldt *hors d'œuvres* – med fiskekonserves. Der er * roget torskalever * røgede muslinger i egen saft * tunfisk i grøntsager * postej af torskalever og torskerogn * forskellige fisk i gele * roget regnbueørred med rørag * blæksprutter (måske endnu ikke fremme) * brugsens kaviar * foruden alle de kendte varer.

Tre-fire ting er nok. Luk dåserne op og sæt dem på sjove tallerkener. Sørg for, at der er citronskiver, olie og eddike, ristet brød og rugbrød på bordet. Så har De fundet frem til noget nyt, dekorativt og festligt, velsmagende og ikke dyrt. Og meget nemt.

En sådan anretning egner sig også til ungdomsgilder.

Tør hvidvin eller øl passer lige godt dertil.

TIL HVERDAG

Fiskekonserves er ikke festmad alene. Til hverdagens madpakke eller den kolde mad betyder den ny fiskekonserves variation, velsmag og værdifuldt pålæg på grund af det store vitaminindhold.

Der følger en vejledning med om de nye varers anvendelse. Så snart den kendes, skal fantasien nok fostre gode, nye ideer i retning af spændende salater med kolde kartofler, kogt ris eller makaroni som grundlag, og i øvrigt tillavet med årstidens kryddergrønt og grøntsager.

STRØMPEN til alle

De hækledede, småmaskede nylonstrømper (også kaldet *kyllingenet*) er smarte og praktiske. De kan bruges i alle aldersklasser, enten i stærke modifarver eller i mere beherskede. Det sidste er en stor fordel for den, der er ude over den første ungdom, men alligevel gerne vil følge med og være knækort, for ikke at se *for* „oldnordisk“ ud.

Når køligheden melder sig, trækkes de hækledede nylonstrømper over en almindelig nylonstrømpe eller en crepenylon. De luner og skjuler samtidig de småskavanker, som fødsler og årenes gang iøvrigt belemrer de stakkels ben med.

Brugsen har den hækledede, sømløse og meget elastiske nylonstrømpe i god kvalitet til kun 4,75. De fås sorte, hvide, lilla, écru (den almindelige strømpefarve), brune og bordeaux. Hvid og lilla er især for de unge. De andre farver kan enhver bruge, blot strømperne er afstemt efter kjolens farver.

I hånden ser de hækledede strømper komiske ud. Der er hverken hæl eller tå i dem. De er nærmest rørformede. Elasticiteten er så stor, at strømperne passer til korte og lange ben, og de slutter tæt til såvel slanke som mere kraftige ben.

Endelig en modestrømpe for os alle.

GAK TIL BRUGSEN OG BLIV SMUK

FLERE og flere brugser får en fin afdeling med kosmetik.

Der er ... fast og flydende *pudder* i modifarver ... *cremer* til al slags hud ... *neglelak* i masser af farver ... *læbestifter*, som passer til. Der er også ... *øjensbrynstifter* ... *eye-liner* ... *mascara* ... *øjenskygge* ... der gør små øjne store, lyse bryn mørke, korte øjenvipper lange.

Der er kort sagt, hvad kvinder ønsker sig for at blive endnu kønnere eller se endnu skæggere ud, end naturen har bestemt.

HBs forskellige butikker har en række gode kvalitetsmærker i kosmetik. I de øvrige brugser er der Helene Curtis kosmetik i smukke emballager til ret så rimelige priser.

Det er dog ikke nok at *købe* herlighedene. De skal også bruges *rigtigt*.

NEGLELAKERING

er ikke noget, der kan gøres en-to-tre-hu-hej.

En *ordentlig* neglelakering tager en halv time, foruden den tid, der går til at gøre neglene i stand til lakeringen. Neglebånd skal skubbes ned, neglene skal files og renses. Lakken skal nemlig ikke dække usøgnede negle, men fremhæve smukke og velplejede negle, som med de rigtigt afstemte farver passer til kjolen og læberne.

Tre gange lakeres. Neglene skal tørre ti minutter mellem hver gang. Bedst er det først at bruge en gang klar lak, derefter en farvet lak og til sidst klar lak igen. Kun hvis tiden er *meget* knap, nøjes man med to gange lak. En reparation af de lakerede negle kan gøres med én gang lak.

Plej ånden samtidigt med neglene. Der er fine ting at lytte til i radioen ud over jazz og pop. Negle-pleje-tiden behøver slet ikke være spildt.

Kvalitetsstol med SUCCES

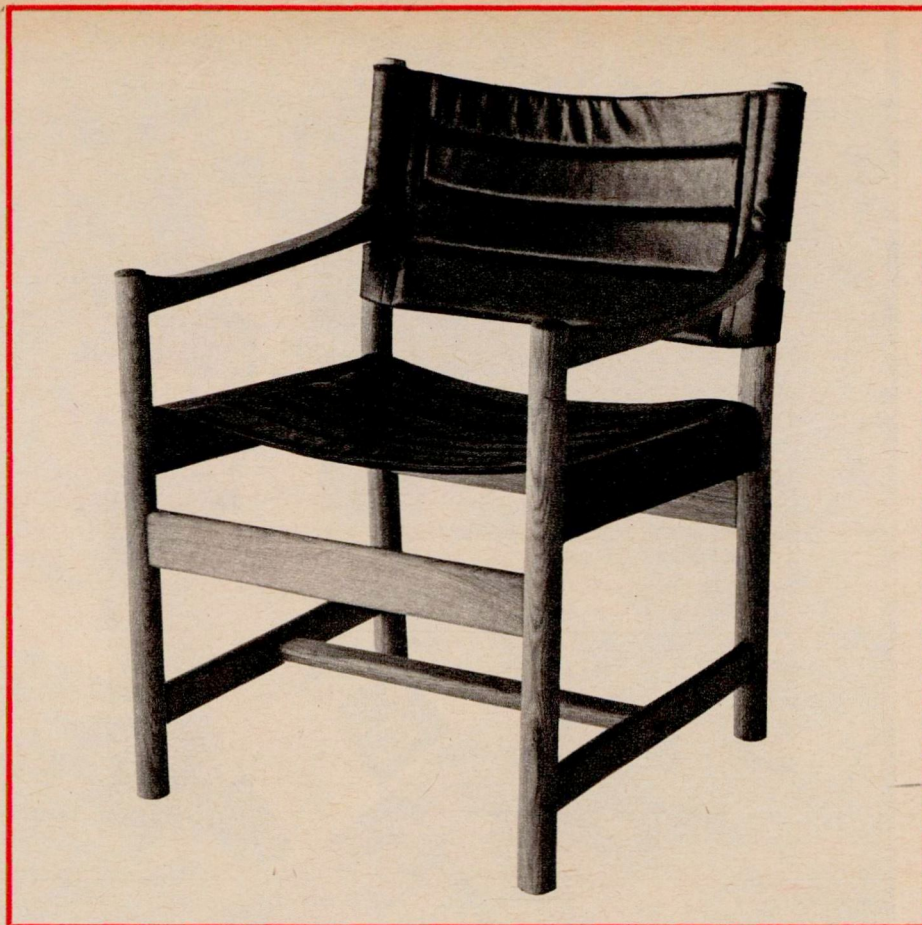
DENNE harmoniske stol er et resultat af FDBs nordiske møbelkonkurrence i 1966. Den er tegnet af arkitektparret *Ditte og Adrian Heath*, og den er fremstillet af FDBs møbelfabrik i Tarm.

Stolen er i røgfærvet eg. Dens ryg og sæde fås enten i sort oksehud eller i kunstnappa eller i kanvas. Det sidste er et meget slidstærkt, tæt vævet sejl garnsfærvet stof.

Det er ikke nogen billig stol. Men den er allerede meget solgt. Det skyldes sikkert, at det er en *kvalitetsstol*. Dens tidløse stil gør den egnet til hjem, møbleret med „gamle“ møbler, lige så vel som til hjem, møbleret i moderne stil.

Det er en bekvem stol. Den er let at flytte omkring med, og den er meget behagelig at sidde i, fordi sæde, ryg og arme støttes rigtigt. Stolen kan fås som skrivebords-armstol i samme højde som spisestuestole.

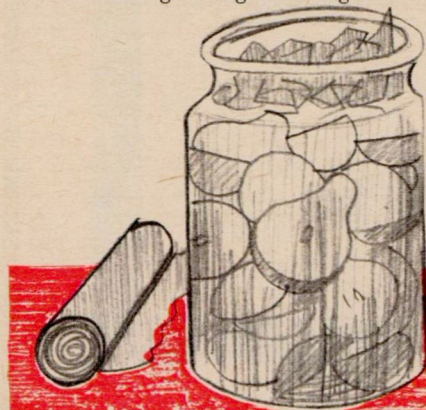
Stolen forefindes på alle FDB møbelafdelinger samt i Magasin Anva og i HBs møbelbutikker. Den kan også bestilles gennem brugsen. Bestillingsnummeret er J 102, med oksehud koster den 547 kr., med kunstnappa 375 kr. og med kanvas 285 kr.

TIPS

om... henkogning

HENKOGER De pærer? Bliver de øverste mørke? Eller smager de af citron på grund af den skive, man lægger øverst i glassene for at undgå mørkefarvningen? Vi har fået et råd af *E. Bøgelund Hansen*, Tvingstrup. Det går i al enkelhed ud på at lægge tørt, sammenkrammet smørrebrødspapir øverst i de fyldte glas, inden de lukkes. Pærerne mørkner ikke og får ingen afsmag.

TIPS

om... piskning af fløde

PISKEFLØDE piskes hurtigst til skum med elpisker eller hjul-pisker, hvis fløden kun når til midten af piskerisene.

Er der for lidt eller for megen fløde i skålen, bliver lufttilførslen for lille. Fløden er nemmere at piske, hvis den et par dage efter købet opbevares i køleskab.

TIPS

om... skylning

SKYLLEMIDLET *Topping*, som giver tøjet et blødt greb, tilsættes sidste hold skyllevand. Det er vigtigt at følge brugsanvisningen på flasken. Hvis der doseres alt for rigeligt, kan tøjet virke „fedtet“ og mindre vandsugende.

Topping kan anvendes til *alle* stoffer. Det giver den blødgørende virkning og nedsætter også de syntetiske stoffers „elektricitet“, som bevirker, at de tiltrækker snavs og støv mere end naturfibre som uld, bomuld og silke.

Forbruger-Nyts brevkasse
er denne gang placeret på
næstfølgende side.

Heja hop
tøjet op
Ferm har attør overrasket-
alt er skyllet,
slynget, vasket
fri for snavs
og rent som sneen:
blusen, buksen,
lagnet, bleen
Hopla hej
Ferm for mig

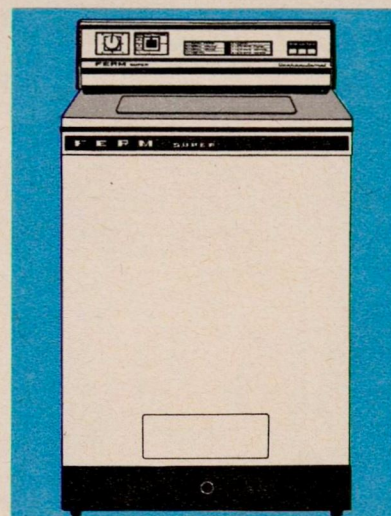
Vask hvad De vil
FERM skal der til

FERM SUPER *vaskeautomat* **100% fuldautomatisk**

■ Rigtig arbejdsøjde —
bekvem arbejdsstilling	■ Rigtig programmering —
alle stofarter kan vaskes
■ Rigtig vandmængde —
aldrig mere gråt tøj	■ Rigtig for Dem, fordi FERM
specielt er fremstillet til
husmødre, der ønsker
deres tøj vasket helt rent
■ Rigtigt vaskesystem —
mindste vaskeslid	

AKTIESELSKABET FERM . ULSTRUP

Katalogpris kr. **2.585,-**

SvAR

Forskellen er den samme

* Det forekommer mig, at FDB's desinfektionsmiddel *Majoren* minder om *Rodalon*. Jeg ville gerne vide, om der er nogen væsentlig forskel, og om de kan anvendes på samme måde? Kan *Majoren* ikke fås i større portioner? *Ole Andersen*, Langenæs allé 72, Århus C.

* *Majoren* og *Rodalon* er begge desinfektionsmidler og anvendelsesområderne er de samme for begge midler.

Majoren fås, foruden i 250 ml flaskerne til 2,60 kr., også i 500 ml flasker til 4,03 kr. (denne føres dog ikke af HB). Tillige kan *Majoren* leveres i 5 liters og 25 liters plastdunke gennem Deres HB, men prisen må De spørge HB om. Koncentrationen er den samme som i de små størrelser.

* Vi sender *Ole Andersen* 35 kr. for et godt spørgsmål.

Smykker og Nu-Rens

* Hvis De ikke ved det, vil jeg blot fortælle, at *NU-Rens*, som jeg er meget glad for til al mulig rengøring, også er glimrende til at rense hals- og armlænker af guld. De snavsede smykker lægges blot i en halv liter hedt vand tilsat et mål *NU-Rens*. Lad dem ligge 15-20 minutter og se det forbløffende resultat. Kæderne ser ud, som kom de fra guldsmeden.

* Vi har forhørt *Viby-fabrikken*, om der er risiko ved at bruge *NU-Rens* til smykker. Det er der ikke, idet *NU-Rens* ikke angriber metaller.

Vi takker for det gode råd, som mange sikkert gerne følger. Ikke mindst ringe trænger tit til at renses. Husk at se efter, om eventuelle sten i smykkerne sidder godt fast, når De polerer dem.

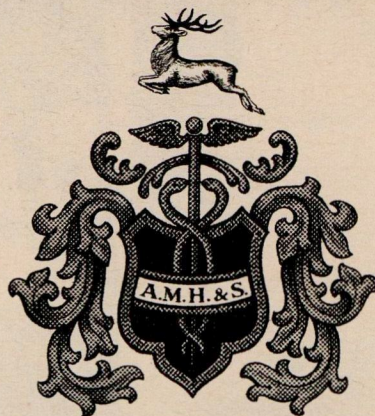
Pose eller spand

* Er det rigtigt, at 2½ kg *poserne* er den største portion *Super Blenda*, man kan købe uden særlig fabriksbestilling. Hvad med en 10 kg pose og eventuelt forme den som en vasketøjspose? Mange efterlyser den lille plastspand, som nu og da har været at få. Kommer den ikke snart igen? Den er så praktisk, skriver maskinmester *Jørgen Byskov Eriksen*, Brabrand.

* FDB's centralvareafdeling fører *Super Blenda* i 25 kg sække. Dem kan Brugsen nemt skaffe hjem til omkring 83 kroner pr. stk. Sækkene er af svær plast, og kan muligvis bruges til vasketøj. Vi er dog betænkelige ved at tilråde det, fordi sækkene er fuldstændig tætte, og kommer der fugtigt tøj i en sådan sæk, vil tøjet let blive jordslået. Måske kommer *plastspandene* igen, men forbrugerne kan jo få nok af selv en så udmærket emballage som spandene. Behovet mættes, og der må derfor helst gå nogen tid, før spøgen gentages. Endelig er de dyrere end plastposerne – så der er også noget at tænke over.

Samvirke 40. årgang

Chefredaktør: EGGERT NIELSEN, ansvarshavende. Medarbejdere: Bodil M. Begtrup, Kaj Christiansen og Otto Riis, redaktionschef. Redaktionens adresse: Roskildevej 65, Albertslund, telefon: 64 88 11, udenbys: (01) 64 88 66. Udgiver: Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger. Tryk: Egmont H. Petersen, Gutenberghus. Samvirke påtager sig intet ansvar for manuskripter, fotografier og tegninger, der uopfordret indsendes.

Estimulante

A.M. HIRSCHSPRUNG & SØNNER

KONGELIG HOFLEVERANDØR
KONGELIG SVENSK HOFLEVERANDØR

Estimulante

stor nok?

(ellers tag en cigar)

Estimulante er ikke en cigar, men den har mange af cigarens bedste egenskaber. En god, fyldig tobakssmag, en dejlig, fast rulning, en langsom, jævn brand og den smukkeste, hvide aske. Stiller De endnu større krav, må De købe en cigar.

CIRKEL KAFFE i smag med tiden

-fås i 4 top-kvaliteter...

Vælg Cirkel kaffe, når det er kvalitet og smag, De søger – og gør som 1 million danske kaffekendere: gå efter den datomærkede Cirkel kaffe i de 4 forskellige konstante top-kvaliteter: Luxus Cirkel i vac-dåse samt Blå, Hvid og Rød Cirkel. Der er nettovægt i poser og dåser, så De betaler kun for, hvad De får!

HB

& BRUGSEN